

KLAIPĖDOS UNIVERSITETO
Socialinių ir humanitarinių mokslų fakulteto
Psichologijos katedra

Inga Kanaporienė

**UNIVERSITETŲ STUDENTŲ AKADEMINIS NESĄŽININGUMAS IR SU JUO SUSIJĘ
VEIKSNIAI**

Pedagoginės psichologijos studijų programos
Magistro baigiamasis darbas

Vadovė: doc. dr. Roma Šimulionienė

Klaipėda, 2019

TURINYS

ĮVADAS	3
1. AKADEMINIS NESĄŽININGUMAS.....	5
1.1 Akademinio nesąžiningumo paplitimas.....	5
1.2 Akademinio nesąžiningumo samprata	6
1.3 Akademinis nesąžiningumas egzaminų metu ir atliekant namų darbus	10
1.4 Ajzen‘o planuoto elgesio teorija	11
1.5 Planuoto elgesio teorija ir akademinis nesąžiningumas.....	13
1.6 Akademinis nesąžiningumas ir moralės normos	16
1.7 Akademinis nesąžiningumas ir saviveiksmingumas.....	18
2. AKADEMINIO NESĄŽININGUMO IR SU JUO SUSIJUSIŲ VEIKSNIŲ TYRIMAS.....	21
2.1 Tyrimo dalyviai.....	21
2.2 Įvertinimo būdai.....	23
2.3 Tyrimo eiga.....	25
2.4 Duomenų apdorojimas	25
3. TYRIMO REZULTATAI	27
3.1 Studentų akademinis nesąžiningumas.....	27
3.2 Universitetų studentų akademinio nesąžiningumo palyginimas pagal sociodemografinius veiksnius	27
3.3 Studentų akademinio nesąžiningumo sąsajos su nuostatomis akademinio nesąžiningumo atžvilgiu, subjektyvia norma ir suvokiama elgesio kontrole	33
3.4 Akademinis nesąžiningumas ir moraliniai įsitikinimai neapgaudinėti	35
3.5 Akademinio nesąžiningumo sąsajos su studentų saviveiksmingumu.....	36
3.6 Studentų akademinio nesąžiningumo prognozavimas	36
4. REZULTATŲ APTARIMAS	40
IŠVADOS	44
LITERATŪRA	46
SANTRAUKA	51
SUMMARY	52
PRIEDAI	53

IVADAS

Pastaraisiais dešimtmečiais akademinėse institucijose akivaizdžiai kyla problemų, susijusių su studentų akademinio nesąžiningumu. Nepakankamas dėmesys akademinio nesąžiningumo paplitimui smukdo studijų kokybę, kenkia mokymosi procesui (Hensley, Kirkpatrick, Burgoon, 2013), studentai yra mažiau pasirengę darbo rinkai (Grym, Liljander, 2016; Miller, Agnich, Posick, Gould, 2015), yra skatinamas diplomo nuvertėjimas bei diskredituojama aukštojo mokslo sistema (Bouville, 2010; Klimas, 2008; Passow, Mayhew, Finelli, Harding, Carpenter, 2006), universitetų dėstytojai pažymi, kad akademinis sąžiningumas itin susijęs su studentų morale, kurią studijų metu galima stiprinti arba padėti įtvirtinti nuostatas, jog apgaulinėjimas yra toleruotinas (Schmelkin, Gilbert, Spencer, Pincus, Silva, 2008).

Įvairiose pasaulio šalyse, skirtinguose žemynuose studentai pakankamai aktyviai įsitraukia į akademinio nesąžiningumo veikas. Ataie - Ashtiani (2018) atliktos apžvalgos duomenimis, didžiausias akademinis nesąžiningumas fiksuojamas Kinijoje, Malaizijoje bei Meksikoje. Tarp akademiškai sąžiningiausių galima sutikti Danijos, Suomijos, Šveicarijos atstovus. Pažymėtina, kad net ir ekonomiškai labiausiai išsivysčiusiose pasaulio šalyse, tokiose kaip JAV ir Didžioji Britanija, akademinio nesąžiningumo paplitimo rodikliai gana aukšti (Ataie - Ashtiani, 2018; Carpenter, Harding, Finelli, Montgomery, Passow, 2006).

Lietuvos studentų sąjungos (*toliau trump. LSS*) užsakymu buvo atliktas „Akademinio sąžiningumo indeksas“ tyrimas. Studentų apklausos buvo vykdomos 2013, 2015 bei 2017 metais (Mrazauskaitė, 2016). Apklausų rezultatai rodo, jog apie pusė studentų mano, kad jų ugdymo įstaigose dažniausios akademinio nesąžiningumo formos yra nusirašinėjimas per egzaminus (naudojant paruoštukas ir kitas neleistinas priemones), plagiatas atliekant savarankiškas užduotis bei nesąžiningumas, atliekant grupines užduotis. Akademinis nesąžiningumas apima visą ugdymo sistemą, nuo mokyklos (Adeyinka, Adedeji, Olufemi, 2011; LSS, 2017), studijų kolegijose bei universitetuose (LSS, 2013, 2015b, 2017), išskiriant tai, kad net aukščiausioje studijų pakopoje studijuojantys studentai taip pat neretai studijuodami elgiasi nesąžiningai atsiskaitymų metu (Grincevičienė, Grincevičienė, 2007). Ir net akademiniai bendruomeniniai atstovaujantys Lietuvos mokslo žurnalų autoriai, recenzentai bei redaktoriai (Dagienė, 2014) vienokia ar kitokia forma susiduria su akademinio nesąžiningumo raiškos formomis.

Dar vienas iš motyvų gilintis į šią temą – jos aktualumas visos Lietuvos kontekste. Transparency International skyriaus Lietuvoje vienas iš tikslų yra padėti formuoti sąžiningumo kultūrą įvairiose švietimo sistemos pakopose. Viena iš rekomendacijų mokslo institucijoms (LSS, 2015b), periodiškai atlikti akademinio nesąžiningumo tyrimus.

Akademinio nesąžiningumo problema išties aktuali, tačiau didelė dalis tyrimų skirti nustatyti akademinio nesąžiningumo masto lygius, o ne siūlymams išbandyti teorinius modelius šiam elgesiui paaiškinti. Šiame darbe akademinio nesąžiningumo reiškinių siekiama įvertinti remiantis Ajzen'o Planuoto elgesio teorija (PET). Tyrimų apžvalga (Alleyne, Phillips, 2011; Chudzicka – Czupala, Grabowski, Mello, Kuntz, Zaharia, Hapon, Boru, 2016; Harding, Mayhew, Finelli, Carpenter, 2007; Hendy, Montargot, 2019; Leonard, Riemenschneider, Manly, 2017; Passow et al., 2006; Stone, Jawarhar, Kisamore, 2010) rodo, kad PET modelis gali būti taikytinas, siekiant paaiškinti akademinio nesąžiningumo reiškinių skirtingose kultūrose, tačiau tyrimų, kuriuose būtų remiamasi PET teorija Lietuvos studentų imtyje, aptikti nepavyko.

Tyrimo objektas – akademinis nesąžiningumas egzaminų metu ir atliekant namų darbus.

Tyrimo tikslas – įvertinti sąsajas tarp universitetų studentų akademinio nesąžiningumo, nuostatų akademinio sukčiavimo atžvilgiu, subjektyvios normos, suvokiamos elgesio kontrolės, moralinių įsitikinimų neapgaujami ir saviveiksmingumo.

Uždaviniai:

1. Įvertinti ir palyginti universitetų studentų akademinį nesąžiningumą pagal sociodemografines charakteristikas (lytį, amžių, darbinį statusą, studijų pakopą, pažangumą ir atsakomybių namuose kiekį).
2. Įvertinti akademinio nesąžiningumo egzaminų metu ir akademinio nesąžiningumo atliekant namų darbus sąsajas su studentų nuostatomis akademinio nesąžiningumo atžvilgiu.
3. Įvertinti studentų subjektyvią normą ir jos sąsajas su akademinio nesąžiningumu.
4. Įvertinti akademinio nesąžiningumo egzaminų metu ir atliekant namų darbų užduotis sąsajas su suvokiama elgesio kontrole.
5. Įvertinti universitetų studentų moralinius įsitikinimus neapgaujami ir jų sąsajas su akademinio nesąžiningumu.
6. Įvertinti saviveiksmingumo sąsajas su akademinio nesąžiningumu egzaminų metu ir atliekant namų darbus.
7. Nustatyti, kurie veiksniai (nuostatos akademinio nesąžiningumo atžvilgiu, subjektyvi norma, suvokiama elgesio kontrolė, moraliniai įsitikinimai bei saviveiksmingumas) geriausiai prognozuoja akademinį nesąžiningumą egzaminų metu ir atliekant namų darbus.

1. AKADEMINIS NESĄŽININGUMAS

1.1 Akademinio nesąžiningumo paplitimas

Akademinio nesąžiningumo reiškiny yra gerai žinoma problema tiek Jungtinėse Amerikos Valstijose, tiek daugelyje Europos šalių. Šis reiškinys klesti ir visuose Lietuvos švietimo sistemos lygmenyse, vidurinį išsilavinimą suteikiančiose mokyklose bei gimnazijose, kolegijose (LSS, 2013, 2015b, 2017), o taip pat ir įvairiose universitetinių studijų pakopose (Grincevičienė, Grincevičienė, 2007). Lietuvos studentų sąjungos užsakymu 2013 m. „Transparency International“ Lietuvos skyrius atlikto tyrimą „Lietuvos jaunimo sąžiningumas“. Tyrimo duomenimis, beveik pusė moksleivių mano, kad jų mokymosi įstaigose nesąžiningas elgesys yra gana paplitęs reiškinys. 60 proc. studentų ir 88 proc. moksleivių teigimu, jiems yra tekę nusirašinėti, atitinkamai 72 proc. ir 87 proc. leido nusirašyti kitiems. Net 79 proc. moksleivių ir 69 proc. studentų mano, kad paruoštųjų naudojimas ir plagijavimas yra dažniausiai sutinkamos akademinio nesąžiningumo formos. JAV atlikto tyrimo duomenimis apie 80 proc. studentų bent kartą studijų metu prisipažino elgęsi nesąžiningai akademiniam kontekste (Carpenter et al., 2006).

Lietuvos studentų sąjungos užsakyto tyrimo, „Akademinis sąžiningumo indeksas“, duomenimis (LSS, 2015b), daugiau nei pusė studentų teigia, jog savo ugdymo įstaigose susiduria su akademinio nesąžiningumu. Kaip labiausiai paplitusias akademinio nesąžiningumo formas jie įvardina nusirašinėjimą egzaminų metu bei neleistinų priemonių naudojimą atsiskaitymų metu (48 proc.) ir plagijavimą (39 proc.). Pažymėtina (Grincevičienė, Grincevičienė, 2007), kad net ir aukščiausioje universitetinių studijų pakopoje studijuojantys pirmųjų kursų doktorantai neturi visapusiškų žinių apie fabrikavimą, duomenų falsifikavimą ir plagijavimą. Doktorantai įsitikinę, kad ypač dažnai nesąžiningai elgiasi studentai, rašantys kursinius darbus. Kai kurie studentai įsitikinę, kad net mokslininkai fabrikuoja, falsifikuoja ir plagijuoja. Pažymėtina, kad akademinės etikos reikalavimai ir etikos normos nesutampa.

Kalbėdami apie akademinį nesąžiningumą, kalbame ne tik apie studentų apgaulių veiklos rezultata, bet ir kitoje barikadų pusėje esančius, mokslui atstovaujančius mokslininkus, dėstytojus, lektorius ir pan. Dagienės teigimu (2015), net 76 proc. Lietuvos mokslo žurnalų autoriai, recenzantai bei redaktoriai yra susidūrę su saviplagiato bei plagiato atvejais, bet tik trečdalis jų, pateikiamus darbus tikrina sutaptis plagiato paieškos programose. Tai rodo, kad akademinio nesąžiningumo apraiškos stebimos net akademinėse publikacijose. Teigiama (Grincevičienė, Grincevičienė, 2007), kad formuojantis asmenybės nuostatoms bei įsitikinimams, didelės įtakos turi patirtis, asmeninė nuomonė bei teorinės žinios. Studento, kaip būsimą mokslininko etiškas elgesys akademiniam kontekste yra itin svarbus jo socialiniuose santykiuose su kolegomis ir bendradarbiais.

Nepaisant bauginančios statistikos duomenų, susijusių su akademinio nesąžiningumo paplitimo mastu, Lietuvos kontekste stokojama tyrimų, bandančių paaiškinti šio nepageidaujamo elgesio raiškos priežastis. Atsižvelgiant į akademinio nesąžiningumo paplitimo statistiką, nedrąsiai galima teigti, kad akademinis nesąžiningumas tarsi tampa socialine norma, kuri reikalauja geresnio akademinio nesąžiningumo, kaip reiškinio, supratimo. Plačiaja prasme universitetų studentų akademinis nesąžiningumas gali pakenkti tiek švietimo institucijų reputacijai, tiek platesnei visuomenei, nes studentai kurie apgaudinėjo studijuodami greičiausiai apgaudinės ir darbo vietoje. Todėl akademinio nesąžiningumo reiškinio įvairių veiksnių geresnis supratimas, gali būti tinkama prevencinė priemonė, siekiant truputį skaidresnės visuomenės.

1.2 Akademinio nesąžiningumo samprata

Akademinio nesąžiningumo reiškinys įvairiais pjūviais yra tyrinėjamas iš skirtingų disciplinų (edukologijos, sociologijos, filosofijos bei ekonomikos) perspektyvos (Anderman, Murdock, 2007). Šio reiškinio priežastys gali būti analizuojamos remiantis etiniu, pedagoginiu, ekonominiu, tiek psichologiniu požiūriais (Friedman, Blau, Eshet – Alkalai, 2016). Bandant suprasti nepageidaujamo elgesio priežastis siekiama atsakyti į klausimus kaip ir kodėl asmuo pasirenka tam tikrą elgesį ketindamas apgauti. O šis sprendimo priėmimo momentas iš esmės yra psichologinės prigimties. Todėl akademinio nesąžiningumo reiškinys tampa ir psichologijos objektu (Anderman, Murdock, 2007).

Viena iš akademinio nesąžiningumo masto problemų, susijusių su sukčiavimu, yra tyrėjų nesugebėjimas susitarti dėl to, kas yra apgaulė akademiniam kontekste. Dalis šio iššūkio yra tai, kad universitetų administracijos atstovų, dėstytojų bei studentų įsitikinimų įvairovė apie tai, kas yra akademinis nesąžiningumas. (Thorkildsen, Golant, Richesin, 2007).

Kai kuriuose moksliniuose šaltiniuose akademinis nesąžiningumas yra apibrėžiamas kaip neetiškas pasirinkimas ar elgesys mokslinio tyrimo metu. Pažymėtina, kad netyčinės klaidos į šią sąvoką neįeina. (Bjorklund, Wenestam, 1999). Neretai kalbant apie akademinį nesąžiningumą kyla asociacija arba tai sugretinama su plagijavimu. Ilgą laiką tai buvo akademinio apgaudinėjimo sinonimas. Tačiau akademinio apgaudinėjimo apimtis yra platesnė, o apibrėžimas sudėtingesnis.

Egzistuoja įvairios akademinio nesąžiningumo raiškos formos: plagijavimas, falsifikavimas, kuomet studentai gauna išankstinius klausimus ar užduotis prieš egzaminus. Užsienio autoriai nurodo (Bjorklund, Wenestam, 2000), kad pasitelkiamos šantažo ar kyšininkavimo priemonės taip pat yra akademinio nesąžiningumo išraiška. Didelė dalis akademinio nesąžiningumo atvejų šiai dienai yra susiję su nesąžiningu akademinio elgesiu, pasitelkus

skaitmenines technologijas (išmaniuosius telefonus, įvairias programas arba socialinius tinklus) (Friedman et al., 2016). Atskiro dėmesio reikalauja rašto darbų pardavimo ir pirkimo problema. Rašto darbų pirkimas yra kompleksinė problema, reikalaujanti ne tik aukštojo mokslo ugdymo įstaigų, bet ir valstybės pastangų su ja kovojant, ypač su tais, kurie rašto darbus rengia ir parduoda. Pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą atsakomybė asmeniui, pardavinėjančiam šiuos darbus nekyla baudžiamoji atsakomybė, nors darbus perkantiems studentams, už intelektinės nuosavybės pažeidimus baudžiamąją ar administracinę atsakomybę galima numatyti. (Klimas, 2008; Mrazauskaitė, 2016; Tamošiūnas, 2015).

Bikulčiūtė (2013) akademinio nesąžiningumo problemos užsienio universitetuose apžvalgoje išskiria, kad plagijavimas kai kuriuose pasaulio universitetuose (kaip Oksfordas, Harvardas, Kembridžo universitetai) yra dar labiau specifikuojamas, pavyzdžiui, išskiriama: pažodinis plagiatas, mozaikinis plagijavimas, netinkamas perfrazavimas ar netikras citavimas, kito asmens parengto darbo pristatymas, nenurodant autorystės, autoplgiatas arba saviplgiatas. O taip pat sukčiavimas, kai asmuo egzaminą laiko pasitelkdamas paruoštukes, neleistinas priemonės (telefoną ir pan.). Apibendrinant galima teigti, kad plagijavimas tai svetimų idėjų (duomenų, tekstų nusavinimas) pateikimas kaip savo, technologijos procesų, rezultatų ar žodžių pasisavinimas, neįvardijant autoriaus (Bikulčiūtė, 2013 cit. pgl. Research integrity, US Department of health and human service).

Leidinyje “Pilkoji akademinio sąžiningumo zona: formos ir rekomendacijos (Noreikaitė et al., 2015), pateikta Lietuvos aukštojo mokslo sistemoje aptinkamų akademinio nesąžiningumo raiškos formų klasifikacija, kuri buvo pasitelkta tiriant studentų bendruomenę dėl akademinio nesąžiningumo paplitimo mūsų šalyje. Šioje klasifikacijoje apibrėžiamos įvairios nesąžiningų veiklų grupės: plagijavimas (svetimo teksto ar idėjų pasisavinimas); netinkamas savarankiško darbo užduočių atlikimas; sukčiavimas viešų atsiskaitymų metu; falsifikavimas - tai mokslinio tyrimo duomenų išgalvojimas (kuomet išgalvojami gauti rezultatai, pats tyrimas, apklausa). Tai gali būti ir citatų sukūrimas bei iškraipymas, siekiant savo idėjas pagrįsti nepilnais ar išgalvotais duomenimis (Noreikaitė, Zalitis, Simaškaitė, 2014). Fabrikavimas – mokslinio tyrimo duomenų ar rezultatų pakeitimas, neįtraukimas, manipuliavimas tyrimo medžiaga, procesais ar įranga (LSS, 2015a). Bei neobjektyvus vertinimas, kur studijų ir akademinio sąžiningumo kontekstas apima ne tik studentų netinkamas veikas, bet ir dėstytojų vertinimą.

Psichologinių tyrimų metu buvo nustatyta (Bikulčiūtė, 2013), kad nesąžiningus studentus, galima skirti į tris kategorijas:

- Studentai, kurie nesąžiningą elgesį pasirenka sąmoningai. Tai reiškia, kad studentai žinodami akademinės etikos normas, jas pažeidžia sąmoningai, siekdami asmeninių tikslų. Tai gali sąlygoti įvairios priežastys: negebėjimas planuoti savo laiko, sėkmingo užduoties

įvykdymo būtinumas, pernelyg didelis jaudulys, užduoties laikymas pernelyg lengva arba esant pernelyg dideliam mokymosi krūviui, suvokimui, kad plagijavimo atvejai toleruojami ir pan.;

- Studentai, kurie nesuvokia pasinaudoję kito asmens idėja ar duomenimis ir todėl nesijaučia pasielgę nesąžiningai;
- Studentai, kurie nusižengia akademinio sąžiningumo principui netyčia. Tai studentai, kurie nėra tinkamai susipažinę ar supažindinti su akademinio sąžiningumo keliamais reikalavimais ir taisyklėmis.

Nors sukčiavimo mastai yra pakankamai dideli akademinėje sistemoje, vienareikšmio atsakymo, kokios priežastys ar kas prognozuoja akademinį nesąžiningumą, nėra. Viena dalis tyrimų nagrinėja asmenines savybes, susijusias su nesąžiningumu, įskaitant demografinius kintamuosius, tokius kaip lytis, ankstesni pasiekimai, taip pat asmenybė ir motyvacijos veiksniai, tarp jų saviveiksmingumas, orientacija į tikslą. Murdock ir Anderman (pgl. Callahan (2006)) teigimu tai susiję su išgyvenama įtampa/spaudimu nuolat patirti sėkmę. Antroji akademinio apgaulinėjimo tyrimų kryptis orientuota į su kontekstu susijusius veiksnius, pavyzdžiui sunkumus, susijusius su studijuojamos medžiagos apimtimi ar ugdytojais.

Įvertinus daugybę skirtingų veiksnių, susijusių su akademinio apgaulinėjimu, autoriai teigia, kad į šį reiškinį galima žvelgti iš skirtingų perspektyvų: kokie studentų tikslai, kokios jų galimybės tų tikslų siekti ir kokios galimos pasekmės, susijusios su nesąžiningu elgesiu. Šis požiūris pagrįstas saviveiksmingumo teorija, tikslo siekimo ir vidinės motyvacijos teorinėmis prielaidomis. Murdock ir Anderman (2006) akademinio sąžiningumo kontekste kelia tris pagrindinius klausimus, kai studentas sąmoningai nusprendžia imtis apgaulingų veiksmų: koks jo tikslas? Ar jis gali atlikti pateiktą užduotį? Kokios galimos akademinio nesąžiningumo pasekmės?

Egzistuoja kompleksinės priežastys, lemiančios akademinio nesąžiningumo atsiradimą akademinėse bendruomenėse (Noreikiatė et al., 2015). Anderman ir Koena (2017), atlikę kiekybinių, kokybinių ir longitudinalių tyrimų analizę, teigia, kad studentai, kurie yra susitelkę ties savo galimybėmis, kuriems aktualus socialinis lyginimasis bei yra orientuoti į išorinį apdovanojimą yra labiau linkę nesąžiningai elgtis akademiniam kontekste.

Žinoma, labai svarbu įvertinti studentų patiriamą išorinio spaudimo faktorius, tačiau lygiai taip pat svarbu suprasti ir vidinius motyvus bei veiksnius, nulemiančius studentų pasirinkimą elgtis nesąžiningai, siekiant savo asmeninių tikslų akademiniam gyvenime.

Akademinis sukčiavimas yra plačiai paplitęs įvairiose amžiaus grupėse, įvairiose švietimo sistemos pakopose ir net skirtingose kultūrose (Anderman, Murdock, 2007). Studentų motyvacija nesąžiningam akademiniam pasirinkimui yra įvairi. Murdock ir Anderman (2006) teigimu, tai gali būti geresnio įvertinimo siekimas, siekis atliepti tėvų lūkesčius, socialinio priėmimo siekis arba tie

studentai gali turėti tam tikrų asmenybės savybių, kurios būdingos apgaulinėti linkusiam asmeniui. Bikulčiūtė (2013) nurodo, jog studentai gali elgtis nesąžiningai dėl savo laiko planavimo ypatumų; didelio studijų krūvio; dėl suvokimo, kad akademinis nesąžiningumas yra nebaudžiamas bei toleruotinas. Neretai studentai jaučia būtinybę gauti tik aukščiausius įvertinimus, ypatingai kalbant apie situacijas, kai geri pažymiai svarbūs, siekiant išsaugoti nemokamą studijų vietą universitete. Kita vertus, dalis studentų tiesiog nežino kai pasielgia nesąžiningai, nėra pakankamai susipažinę su akademinės etikos standartais, metodiniais rašto darbų reikalavimais bei literatūros citavimo reikalavimais.

Plačiaja prasme studentų akademinį sukčiavimą galima suskirstyti į dvi kategorijas. Tai apgaulinėjimas, susijęs su rašto darbais arba apgaulės, susijusios su egzaminu ar testavimu (Marsden, Carroll, Neill, 2005). Su rašto darbais susijęs apgaulinėjimas apima įvairias akademinio nesąžiningumo raiškos formas, tokias kaip plagijavimas, falsifikavimas ir pan. O apgaulinėjimas testo ar egzamino kontekste, apima paruoštukų, telefonų, ausinukių naudojimą arba siekį komunikuoti egzamino metu (nusirašyti, apsikeisti užduočių lapu ir pan.) (Marsden et al., 2005).

Tyrimų duomenimis, demografiniai kintamieji taip pat koreliuoja su akademiškai nesąžiningu elgesiu. Vyresni universitetų studentai yra linkę mažiau apgaulinėti nei jaunesni (Marsden et al., 2005). Marsden su bendraautorais (2005) pažymi, kad tyrimų rezultatai nėra vienareikšmiai kalbant apie studentų pasiskirstymą pagal lytį akademinio nesąžiningumo kontekste. Ankstyvieji tyrimai rodo, kad studentai vyrai daugiau buvo linkę apgaulinėti nei moterys, tačiau tai galėjo būti susiję su moters vaidmeniu visuomenėje (lyčių vaidmenų socializacijos teorija), tačiau devintajame ir dešimtajame dešimtmetyje ši studentų pasiskirstymo pagal lytį tendencija kito, pasiskirstymas tapo nereikšmingas (Hensley et al., 2013).

Apibendrinant galima teigti, jog plačiaja/bendraja prasme akademinis nesąžiningumas – tai bet koks neetiškas elgesys švietimo sistemoje (mokykloje, universitete, kolegijoje ir pan.) bei akademinėje bendruomenėje (Linkevičiūtė, 2011). Lietuvoje pagrindinėmis akademinio nesąžiningumo problemomis universitete laikomos: nusirašinėjimas egzaminų ir testų metu, darbų plagijavimas bei duomenų falsifikavimas (Linkevičiūtė, 2011; LSS, 2015; LSS, 2017). Rašto darbų pirkimas, egzamino laikymas už kitą studentą yra rečiau sutinkamos akademinio nesąžiningumo formos. Nėra vienareikšmio atsakymo, kokie veiksniai labiausiai susiję su akademinio nesąžiningumu.

1.3 Akademinis nesąžiningumas egzaminų metu ir atliekant namų darbus

Neretai akademinis nesąžiningumas tiriamas kaip vientisas reiškinys. Siekiant nustatyti akademinio nesąžiningumo pasiskirstymą pagal lytį, skirtumai randami tik tuo atveju, kai akademinis apgaudinėjimas yra skirstomas į atskiras akademinio nesąžiningumo raiškos kategorijas (Hendy, Montargot, 2019; MaCabe, Trevino, 1993; Marsden et al., 2005; Passow et al., 2006). Marsden su bendraautoriais (2005) atliko tyrimą, siekdami nustatyti akademinio nesąžiningumo veiksnius (situacinius, psichologinius, demografinius), susijusius su trimis akademinio nesąžiningumo tipais: apgaudinėjimu, plagijavimu ir falsifikavimu (klastojimu). McCabe ir Trevino (1993) tyrimo metu apklausė 6000 studentų 31 JAV koledže. Rezultatai atskleidė, kad 61 proc. visų tyrime dalyvavusių studentų bent kartą apgavo per savo studijų metus, o 41 proc. iš jų egzaminų metu.

Tyrimai rodo (Hensley et al., 2013; Passow et al., 2006), kad studentų vertinimu akademinis apgaudinėjimas nėra vienareikšmis, didelę įtaką sprendimui apgauti daro užduoties pobūdis. Tai reiškia, kad studentas, pasirinkdamas nesąžiningą būdą atlikti savarankišką užduotį, nebūtinai apgaudinės egzamino metu ir atvirkščiai. Passow su bendraautoriais (2006) tyrimo metu nustatė, kad 36 proc. tyrime dalyvavusių studentų, kurie apgaudinėjo egzaminų metu, atliekant namų darbus atžvilgiu apgaudinėjo ženkliai mažiau (14 proc.). To paties tyrimo metu nustatyta, kad studentų įsitikinimai apie tai jog akademinis sukčiavimas yra iš principo nepriimtinas, nepriklausomai nuo užduoties tipo ir, kad studentai kurie sutinka apgaudinėti, kad išvengtų stresinės situacijos, tikėtina bus linkę apgaudinėti, nepriklausomai nuo užduoties tipo, ar tai būtų savarankiška užduotis namie ar egzaminas.

Kito tyrimo metu tyrėjai nenustatė reikšmingų skirtumų tarp lyties ir akademinio nesąžiningumo, tačiau kuomet akademinis nesąžiningumas buvo suskirstytas į atskiras raiškos formas, kaip plagijavimas, apgaudinėjimas egzaminų metu, melagingi pasiteisinimai neatlikus laiku namų užduočių ir pan. buvo nustatyti reikšmingi skirtumai lyties atžvilgiu (Hensley et al., 2016).

Lietuvoje LSS (2017) atlikto tyrimo duomenys rodo, kad egzistuoja žymūs skirtumai, vertinant akademinį nesąžiningumą skirtingose raiškos formose. Šio tyrimo tikslas buvo nustatyti numanomą apgaudinėjimo paplitimą Lietuvos aukštojo mokslo įstaigose. Rezultatai atskleidžia, kad plagijuoti yra linkę 43,6 proc. apklaustųjų. 60,3 proc. nedvejotų falsifikuodami tyrimo duomenis. Didžiausias polinkis sukčiauti stebimas egzaminų metu - 73,3 proc. Žinoma polinkis sukčiauti dar savaime negarantuoja, kad studentas sukčiaus. Tačiau šie rezultatai rodo, kad skirtingų akademinio nesąžiningumo raiškų paplitimas nėra tolygus tarp studentų.

Apibendrinant galima teigti, kad tikslinga akademinį nesąžiningumą vertinti atsižvelgiant į skirtingas akademinio nesąžiningumo raiškos formas. Šiame darbe akademinis nesąžiningumas

egzaminų metu apima nesąžiningą elgesį, susijusį su testavimo sąlygomis auditorijoje. Tai gali būti nusirašinėjimas nuo kito studento; savo atsakymų rodymas kolegai; nutylėjimas, kuomet pastebimas kitų nusirašinėjimas; kito asmens egzaminu laikymas už patį studentą ir pan. Nesąžiningas elgesys, atliekant namų darbus, pasireiškia rašto darbų pirkimu, nurodant savo autorystę; paties studento ankstesnių semestrų rašto darbų pateikimas, kaip naujo darbo bei plagijavimas.

1.4 Ajzen'o planuoto elgesio teorija

Planuoto elgesio teorija yra populiarus ir pagrįstas modelis, kuriuo remiantis aiškinamas ir bandomas prognozuoti asmens socialinis elgesys (Ajzen 1991, 2011). Ajzeno (1991) planuoto elgesio teorija teigia, kad žmogaus elgesį sąlygoja racionalus sprendimas elgtis vienaip ar kitaip. Tačiau PET siekiama paaiškinti ir nevalingą elgesį (Ajzen, 1991), kuris veikiamas tiek kognityvinių veiksnių, tiek socialinės visumos.

Šioje teorijoje yra išskiriamas asmens ketinimas atlikti tam tikrą elgesį, kuris yra tiesioginis elgesį lemiantis veiksnys. Paprastai, kuo stipresnis ketinimas elgtis vienaip ar kitaip, tuo didesnė tikimybė, kad asmuo taip ir pasielgs. Ir atvirkščiai, kuo asmens ketinimai silpnesni, tam tikro elgesio atžvilgiu, tuo mažesnė elgesio tikimybė (Ajzen, 1991). PET teorijos rėmuose (Ajzen, 1991), ketinimą elgtis lemia trys nepriklausomi kintamieji: nuostatos elgesio atžvilgiu, subjektyvios normos ir suvokiama elgesio kontrolė. Anot Ajzen (2011), ketinimas kaip veiksnys yra tarsi tarpininkas tarp šių trijų nepriklausomų kintamųjų ir pačios elgsenos. Pažymėtina, kad nuostatos elgesio atžvilgiu sąlygojamos elgesinių įsitikinimų, subjektyvios normos – normatyvinių įsitikinimų, o subjektyvi elgesio kontrolė – kontrolės įsitikinimų. Įsitikinimai atspindi žmonių turimą informaciją konkrečios elgsenos atžvilgiu.

Vienas pagrindinių elgesį aiškinančių veiksnių yra nuostatos tam tikro elgesio atžvilgiu. Anot Ajzen (1991) nuostata parodo, kiek asmuo tam tikrą elgesį vertina palankiai (teigiamai) arba nepalankiai (neigiamai). Tai reiškia, kad asmenys, turintys teigiamas nuostatas tam tikro elgesio atžvilgiu, tikėtina, kad turės ir stipresnius ketinimus ir atvirkščiai, kuo nepalankesnės nuostatos, tuo mažesnė to paties elgesio tikimybė (Harding et. al. 2007). Asmenines nuostatas į elgesį lemia elgesiniai įsitikinimai to elgesio atžvilgiu bei to elgesio pasekmių vertinimas (Bulotaitė, 2014).

Antras veiksnys planuoto elgesio teorijoje, yra subjektyvi norma, kuri reiškia asmens suvokiamą socialinį spaudimą iš aplinkos vienaip ar kitaip pasielgti arba nepasielgti (Ajzen, 1991). Subjektyvias normas sąlygoja asmens normatyviniai įsitikinimai bei motyvacija. Normatyviniai įsitikinimai – tai subjektyvus, įsivaizduojamas socialinės aplinkos požiūris į tam tikrą elgesį (Bulotaitė, 2014). Tai asmens subjektyvus suvokimas apie jam artimų ir svarbių žmonių pritarimą

arba nepritarimą tam tikro elgesio atžvilgiu. Svarbų vaidmenį vaidina ir asmens motyvacija laikytis normatyvinių įsitikinimų. Taigi subjektyvias normas sąlygoja normatyviniai įsitikinimai bei motyvacija jiems paklusti (Ajzen, 2011; Bulotaitė, 2014). Kėtinimas elgtis sustiprėja, kuomet socialinis spaudimas asmens atžvilgiu yra didelis. Ir atvirkščiai, asmuo, kuris nepatiria spaudimo iš jam artimos aplinkos žmonių elgtis vienaip ar kitaip, neturės motyvacijos atliepti jų įsitikinimų, jo ketinimai bus silpni ir elgesio tikimybė maža.

Žmogaus elgesys gali būti kontroliuojamas (valingas) arba nekontroliuojamas (nevalingas). Elgesio kontrolė priklauso nuo vidinių (žinių, įgūdžių, emocijų) bei išorinių veiksnių (aplinkos, situacijos), tai kaip asmuo vertina elgesio kontrolę – vadinama suvokiama elgesio kontrole, ir tai trečiasis PET veiksnys (Bulotaitė, 2014). Suvokiama elgesio kontrolė - asmens suvokimas kiek jis pajėgus ar nepajėgus ištraukti į tam tikrą elgesį ir turimi asmens įsitikinimai apie tai, kaip lengva ar sunku tą elgesį kontroliuoti (Ajzen, 1991). Šis konstruktas sąlygojamas galios įsitikinimų ir suvokiama galia elgtis. Galios įsitikinimai – tai asmens turimi įsitikinimai apie ribojančius arba palengvinančius veiksnius tam tikro elgesio atžvilgiu, o suvokta galia tai kiek žmogus suvokia kiek lengva ar sunku bus vykdyti konkrečią elgseną (Ajzen, 2002).

Nuostata ir subjektyvi norma elgesį veikia per ketinimus, kai tuo tarpu suvokiama elgesio kontrolė gali veikti skirtingais būdais. Visi trys planuotos elgesio teorijos komponentai, nuostatos, subjektyvios normos ir suvokiama elgesio kontrolė, veikia elgesį per ketinimus. Arba kai elgesys priklauso ne nuo asmens valios, o nuo galimybių (išorinių resursų), suvokiama elgesio kontrolė gali tiesiogiai veikti elgesį. Dažniausiai kalbama apie tikras kliūtis, o ne suvokiamą elgesio kontrolės trūkumą (Ajzen, 1991).

Paprastai, kuo palankesnės nuostatos ir subjektyvios normos elgesio atžvilgiu, kuo didesnė suvokiama elgesio kontrolė, tuo stipresni ketinimai ir paties elgesio tikimybė. Santykinė požiūrio prasme, šių trijų komponentų įtaka elgsenai gali būti skirtinga, priklausomai nuo konkrečios situacijos ar elgesio pobūdžio (Ajzen, 1991).

Teorijos autorius (Ajzen, 2002), taip pat kalba ir apie išorinius kintamuosius (demografiniai veiksniai, ekonominiai, geografiniai veiksniai, medijos priemonės ir pan.), kaip turinčius įtakos visiems trimis veiksniams, tačiau jų poveikis nėra tiesioginis.

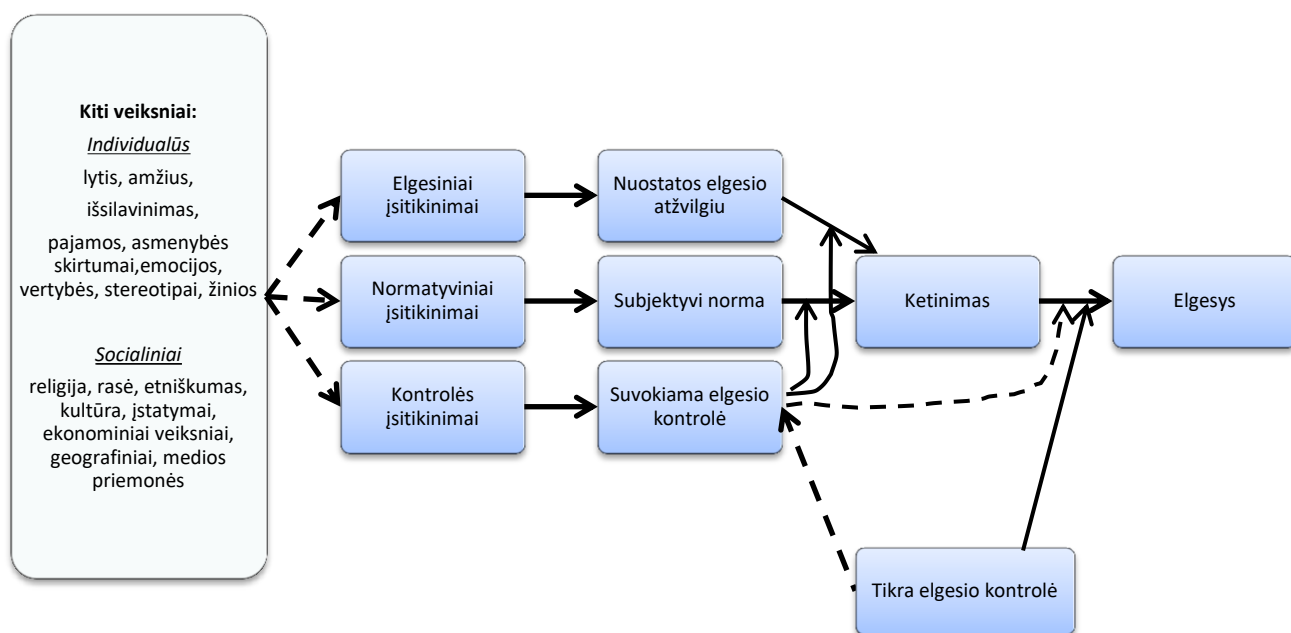
Remiantis Bulotaitės (2014) atlikta tyrimų apžvalga, planuoto elgesio teorija gali būti taikoma siekiant paaiškinti ir numatyti įvairias rizikingo elgesio raiškas. Minimas toks elgesys kaip rūkymas, saugos diržų segėjimas, alkoholio ir narkotinių medžiagų vartojimas. Išanalizavus PET teorijos autoriaus Ajzen'o publikuojamą tyrimų, bibliografijos sąrašą (<https://people.umass.edu/aizen/tpbrefs.html>), galima matyti, kad šis modelis taip pat buvo taikomas, siekiant paaiškinti žmonių elgesį, susijusį su šiukšlių rūšiavimu, steroidų vartojimu, saugiu seksualiniu elgesiu, socialinių tinklų (Facebook) vartotojų elgsena ir kita.

Tyrimų apžvalga rodo (Harding et al., 2007, Passow et al., 2006, Stone et al., 2010), kad planuoto elgesio teorija taikytina moksliniuose tyrimuose, siekiant paaiškinti ir akademinio nesąžiningumo reiškinį. Šiame darbe akademinis nesąžiningumas ir su juo susiję veiksniai ir bus pateikiami Ajzen'o planuoto elgesio teorijos pagrindu.

1.5 Planuoto elgesio teorija ir akademinis nesąžiningumas

Nors susidomėjimas akademinio nesąžiningumu išties nemažas, didelė dalis tyrimų skirti akademinio nesąžiningumo masto lygiui nustatyti, tačiau svarbu stengtis suprasti akademinio nesąžiningumo reiškinį remiantis skirtingomis teorijomis. Siekdami paaiškinti akademinio nesąžiningumo priežastis, autoriai išskiria tris kategorijas veiksnių, lemiančių pasirinkimą apgauti. Tai demografiniai, psichologiniai ir situaciniai veiksniai.

Planuoto elgesio teorijos modelyje (1 pav.) demografiniai veiksniai yra netiesioginę įtaką ketinimams darantys veiksniai (Ajzen, 1991) Mardsen (2005) teigimu demografiniai veiksniai, susiję su akademinio nesąžiningumo elgesiu apima amžių, lytis, akademinį pažangumą, studijų pakopą ir studijų sritis (Mardsen, 2005). Kiti autoriai pažymi (Passow et al., 2006, Carpenter, 2006), kad priklausymas universiteto organizacijoms, tokioms kaip brolijos, korporacijos (JAV), sportinėms komandoms, taip pat svarbūs demografiniai rodikliai nesąžiningumo universitetuose veiksniai. Jų tyrimų duomenimis studentai, priklausantys įvairioms studentų organizacijoms, yra labiau linkę apgauti nei jų bendraamžiai, kurie pastarosioms nepriklauso.

1 pav. Ajzen Planuoto elgesio teorijos modelis (© Icek Ajzen, 2019, leidimas publikuoti <https://people.umass.edu/ajzen/tpb.diag.html>)

Tokie demografiniai kintamieji kaip lytis, amžius, tautybė, ugdymo įstaigos tipas bei socioekonominis statusas yra glaudžiai susiję su akademinio nesąžiningumu. Nėra vienareikšmiško atsakymo, kurios lyties studentai yra labiau linkę apgaudinėti akademiniam kontekste (Anderman, Murdock, 2007). Hensley su bendraautoriais (2013) pateiktoje apžvalgoje akademinio apgaudinėjimo pasiskirstymą pagal lytį, teigia, kad iki 1970° metų buvo nustatoma, kad vyrai buvo labiau akademiškai nesąžiningi nei moterys, tačiau vėlesni tyrimai vienareikšmio patvirtinimo nepateikia. Pažymėtina, kad jeigu ir randami lyties skirtumai akademinio nesąžiningumo kontekste, dažnai tai būna susiję su užduoties tipu. Vienas iš galimų paaiškinimų yra tai, kad vyrai ir moterys būna nesąžiningi skirtingose akademinio nesąžiningumo raiškos formose. Buvo nustatyta, kad vyrai dažniau nei moterys buvo linkę plagijuoti (Hensley et al., 2013). Grym ir Lijander (2016) tyrimo duomenimis studentai vyrai, studijuojantys verslą, yra labiau linkę apgaudinėti nei merginos, testavimo auditorijoje sąlygomis. Tačiau lygiagrečiai atlikti tyrimai tokių skirtumų nenurodo (Hendy, Montargot, 2019; Marsden et al., 2005).

Akademinio nesąžiningumo apraiškos dažniau sutinkamos vyresnėse klasėse, lyginant su jaunesniuoju amžiumi. Viena iš tokių skirtumų priežasčių - aukštesnėse klasėse skiriamas didesnis dėmesys pažymiams ir gebėjimų vertinimui, nei žemesnėse klasėse (Anderman, Murdock, 2007). Tuo tarpu universitetinėse studijose akademinis nesąžiningumas, ryšium su studijuojamų metų skaičiumi mažėja. Tai reiškia, kad kuo aukštesniame kurse ar pakopoje studentas studijuoja, tuo mažesnė tikimybė, kad jis apgaudinės (Carpenter et al., 2006, Harding et al., 2007). Tačiau yra ir prieštaringų rezultatų, Marsden et al. (2005) atlikto tyrimo metu nustatyta, kad pirmojo kurso studentai mažiausiai linkę apgaudinėti, lyginant su aukštesniuose kursuose studijuojančiais studentais. Jau rašyta ankstesniame skyrelyje (akademinio nesąžiningumo paplitimas), akademinis nesąžiningumas fiksuojamas ir doktorantų tarpe (Grincevičienė, Grincevičienė, 2007), akademinio nesąžiningumo reiškiny pasireiškia visose universitetinių studijų pakopose.

Ieškant sąsajų su įvairias sociodemografiniais veiksniais Carpenter su bendraautoriais (2006) atlikto tyrimo metu nustatyta, kad studentai, kurių pažymių vidurkis yra mažesnis, yra labiau linkę apgaudinėti akademiniam kontekste, nei tie, kurių mokymosi pasiekimai, išreikšti pažymiais, yra aukštesni. Tačiau yra įrodymų, kad itin gabūs studentai, demonstruojantys aukštus pasiekimus, tačiau patiriantys didelį socialinį spaudimą neretai nusprendžia apgauti (Redding, 2010).

Nors egzistuoja bendras sutarimas dėl akademinio sukčiavimo raiškos formų, tačiau yra reikšmingų skirtumų tarp kultūrų kaip šis reiškiny suvokiamas. Chudzicka-Czupala su bendraautoriais (2016) tarpkultūrinio tyrimo metu nustatė, kad studentų nuostatos, suvokiama elgesio kontrolė ir moraliniai įsitikinimai neapgaudinėti yra susiję su studentų akademinio nesąžiningumu. Šio tyrimo imtį sudarė universiteto studentai iš 7 šalių: Lenkijos, Ukrainos,

Rumunijos, Turkijos, Šveicarijos, Jungtinių Amerikos Valstijų ir Naujosios Zelandijos. Pateikiamo tyrimo išvados rodo, kad kultūrinis kontekstas, apimantis religiją, politinę struktūrą, kultūrinį gyvenimą, vaidina svarbų vaidmenį, kaip formuojasi studentų nuostatos akademinio sukčiavimo atžvilgiu. Kultūriniai skirtumai svarbūs kalbant apie studentų suvokimą, kiek sunku / nesunku išsisukti nuo nesąžiningo elgesio (suvokiama elgesio kontrolė) ir įsitikinimus dėl to, kas akademiniam gyvenime yra moralu / amoralu.

Nustatyta, kad pagal teigiamą nesąžiningo akademinio elgesio vertinimą galima prognozuoti patį nesąžiningą elgesį (Alleyne, Phillips, 2011; Beck, Ajzen, 1991; Harding et al., 2007; Hosny, Fatima, 2014; Stone et al., 2009). Tačiau pažymėtina, kad nuostatų vaidmuo ne visada yra nedviprasmiškas: kai kurie tyrimai rodo, kad žmonės gali turėti neigiamą požiūrį į akademinį nesąžiningumą ir vis tiek, išskylant tam tikroms situacijoms, pasirinks apgauti. (Carpenter, 2006).

Socialiniai standartai vaidina itin svarbų vaidmenį formuojantis žmogaus nuostatoms ir elgsenai. Asmens nuomonė apie tai, ar apgaudinėjimas yra etiškas ir teisingas iš dalies nulemta to, ką apie šį reiškinį mano ir kokį elgesį demonstruoja kiti žmonės, o ypatingai artimi asmenys: giminaičiai, draugai ir kolegos (Alleyne, Phillips, 2011; Beck, Ajzen, 1991). Kitas veiksnys yra tikėjimas, jog aplinkiniai elgiasi panašiai. Sukčiavimo atveju, individo tikėjimas akademinio nesąžiningumo mastu bei įsitikinimai, jog bendraamžiai taip pat apgaudinėja, itin stipriai prognozuoja paties individo elgesio ketinimą ir elgseną (Passow et al., 2006).

Nuolat socialinėje erdvėje girdint apie sėkmės svarbą bet kokia kaina, studentai gali pradėti manyti, jog akademinės nesėkmės yra asmeninės nesėkmės, tokiu būdu akademiniai pasiekimai gali turėti didelį psichosocialinį poveikį (Redding, 2017). Studentai įvardina, kad išgyvena desperaciją, siekdami aukštų akademinų rezultatų ir bandydami visa tai suderinti su užklausiniais dalykais. Autoriai pažymi, kad kai studentai, orientuoti į itin aukštus pasiekimus, negali pasiekti savo akademinų tikslų vien savo pastangų dėka, atsiranda didelė tikimybė, kad jie pasinaudos ir kitais būdais, dažnai nesąžiningais šioms tikslams pasiekti (Weissbourd, 2010). Bandymas apgaudinėti gali būti nedidelė kaina, kurią galima sumokėti, jei jis padeda užtikrinti įstojimą į prestižinį koledžą ar universitetą. Todėl nenuostabu, kad spaudimas klasėms dažnai yra pagrindinė priežastis, kodėl net mokiniai nurodo, jog elgėsi nesąžiningai akademiniam kontekste (Murdock, Stephens, 2007).

Nustatyta, kad paskutinių metų moksleiviai, siekdami studijuoti aukštai vertinamose studijų institucijose, išgyvena didžiulį spaudimą ir tai tiesiogiai susiję su jų sprendimu apgaudinėti, o ypatingai tai išgyvena talentingi (*angl. gifted*) jaunuoliai. JAV atlikto tyrimo duomenimis apie 40 proc. itin talentingų jaunuolių nurodo, kad sprendimas apgauti yra vienareikšmiškai susijęs su patiriamu spaudimu iš aplinkos, kuri reikalauja tik pačių aukščiausių akademinų rezultatų (Redding, 2017).

Vieno tyrimo metu (Chudzicka-Czupala et al., 2016) nustatyta, kad JAV studentų imtyje, subjektyvios normos turėjo nedidelę įtaką elgesio ketinimams lyginant su kitomis šalimis. Autoriai bando pagrįsti, kad JAV studentai pasižymi aukštu individualizmu, kas atspindi pasitikėjimą savimi ir mažą susirūpinimą dėl kitų nuomonės ir ši priežastis galėjo lemti tokius tyrimo rezultatus.

Akademinis nesąžiningumas dažniausiai yra apspręstas sąmoningo studento pasirinkimo, kai asmuo nusprendžia sukčiauti vienokiu ar kitokiu būdu, kai pasirenka save reprezentuoti kaip žinantį, išmanantį (egzaminų, rašto darbų kontekste ir pan.) (Cizek, 1999, cit. pgl. Anderman, Koenka, 2017). Taip pat nustatytas ryšys tarp situacinių veiksnių ir akademinio nesąžiningumo (Marsden et al., 2005) parodė, kad sukčiavimas yra labiau tikėtinas, kai netikima, kad jis bus aptiktas. Nustatyta, kad kuomet studentams žodžiu buvo priminta apie akademinio sąžiningumo svarbą, sukčiavimas buvo reikšmingai mažiau tikėtinas, lyginant su tais studentais, kuriems buvo pateikti tik standartiniai rašytiniai įspėjimai kartu su užduotimis.

Planuoto elgesio teorijos modelyje (1 pav.) moralinės nuostatos tam tikro elgesio atžvilgiu nėra įtraukiamos, tačiau pats autorius pažymi, kad moraliniai įsitikinimai yra svarbus veiksnys, siekiant prognozuoti nepageidaujamą elgesį. Todėl kitame poskyryje aptariama moralinių įsitikinimų vieta PET modelyje, siekiant geriau suprasti akademinio nesąžiningumo reiškinių.

1.6 Akademinis nesąžiningumas ir moralės normos

Mokslui, tapus konkurencinga žmogaus veikla, iškilo akademinio nesąžiningumo problema. Paprastai akademinė bendruomenei atstovaujantis mokslininko įvaizdis neatsiejamas nuo etiškai ir teisingai besielgiančio žmogaus (Linkevičiūtė, 2011). Numatomos griežtos bausmės už akademinį sukčiavimą tik patvirtina, kad akademinis nesąžiningumas yra didelį susirūpinimą keliantis reiškinys. Nustatyta, kad numatomos didelės bausmės daro poveikį, tačiau žinojimas apie tikėtinas sukčiavimo pasėkmes dar savaime negarantuoja, kad studentas nuspręs pasielgti sąžiningai, kai tikimybė būti sugautam yra maža. Autoriai atkreipia dėmesį, kad, siekiant akademinio vientisumo, verta sutelkti dėmesį ir į tuos studentus, kurie neapgaukinėja arba tai daro retai ir kokie motyvai yra susiję su jų pasirenkamu pageidaujamu elgesiu, neapgaukinėti. (Miller, Shoptaugh, Wooldridge, 2011).

Linkevičiūtė (2011), apžvelgusi nemažai pasaulio universitetų etikos kodeksų teigia, kad dažniausiai sutinkamos vertybės, kurios neatsiejamos nuo moralės įsitikinimų, akademinuose etikos kodeksuose yra sąžiningumas, pagarba intelektinei nuosavybei objektyvumas, atvirumas, atsakingas požiūris į atliekamus tyrimus, pagarba kolegoms, atidumas, tyrimų teisėtumas, tiriamųjų apsauga ir pan.

Tamošiūnas pabrėžia (2015), kad ypatingai svarbu ugdyti akademinio sąžiningumo kultūrą. Todėl didžiausias dėmesys turi būti skiriamas nesąžiningumo prevencijai, kuris yra ne tiek etikos ar teisės, kiek paties asmens apsisprendimo klausimas.

Planuojamos elgsenos teorija yra populiarus ir gerai pagrįstas elgesio prognozavimo ir aiškinimo modelis; tačiau kai kurie mokslininkai siūlo į pastarąjį elgesio modelį įtraukti moralės normas kaip papildomą kintamąjį (Passow et al., 2006; Poškus, 2015). O ypatingai tai gali būti aktualu kalbant apie akademinį nesąžiningumą.

Beck ir Ajzen (1991) pripažįsta, kad suprasti nesąžiningo elgesio veiksmus gali būti sudėtingiau nei suprasti socialiai priimtina elgesį. Jų teigimu, laikantis šios prielaidos, moraliniai įsitikinimai gali būti labai svarbūs, siekiant suprasti akademinio apgaudinėjimo ar kitoki nesąžiningą elgesį. Kai asmuo atsiduria situacijoje, kuri skatina tam tikrą elgesį, ypatingai kalbant apie pavojingą arba socialiai nepageidaujamą elgseną, manoma, kad ne jų išankstiniai ketinimai lemia išitraukimą į tą elgseną, bet labiau valingas sprendimas (ne) pasielgti vienaip ar kitaip, ir supratimas kiek jie atviri tam tikro elgesio galimybėms (Ajzen, 2011). Moraliniai įsitikinimai, kartu su nuostatomis, vieni stipriausių PET veiksnių, prognozuojant akademinį nesąžiningumą skirtingose kultūrose (Chudzicka-Czupala et al., 2016).

Anot Linkevičiūtės (2011), moralė yra visuotinai priimtinių normų sistema, nustatanti žmogaus pareigas kitiems visuomenės nariams. Jos kitaip nei įstatymai nėra griežtai reglamentuotos. Moralinės normos tai asmens suvokimas apie tam tikro elgesio moralinį teisingumą ar neteisingumą, atsižvelgiant į asmens atsakomybę veikti arba atsisakyti tam tikro elgesio. Moralinės normos turėtų turėti didelę įtaką, ypatingai kalbant apie elgesį, turintį moralinę ar etinę dimensiją. Moralės normos (Beck, Ajzen, 1991) atspindi asmeninius jausmus, susijusius su pareiga vienaip ar kitaip elgtis (pvz. pareigos jausmu), arba elgesio atsisakymu (pvz. kaltė, nenoras ar jausmas, kad elgesys yra nesuderinamas su asmens vertybėmis).

Kaip teigia KTU filosofas N. Čepulis (2016), studentų sąžiningas elgesys sąlygojamas „moralės kodekso“, tikimybės būti pagautiems ir sulaukti atitinkamos bausmės. O pats svarbiausias faktorius – sąžiningumą skatina kolegų elgesys.

Anot Murdock ir Stephens (2007) studentų įsitikinimai (ne) apgaudinėti, gali būti susijęs su sociokultūrine aplinka. Šiandieniniame kontekste, materialinė sėkmė sąlyginai priešpastatoma moraliniam integralumui (Murdock, Stephens 2007). Bražienės (2009) teigimu, asmens motyvacija sąmoningai siekti rezultato nesąžiningu būdu išryškėja dėl silpnų asmeninių nuostatų neapgaudinėti akademinio nesąžiningumo atžvilgiu, vertybių neturėjimo, efektyvaus ir greito rezultato siekimo, nepakankamo dėmesio akademinio nesąžiningumo pasekmių valdymui.

Studentų akademinio nesąžiningumo mažinimas yra svarbus ne tik siekiant išlaikyti pageidaujamą švietimo įstaigų gerą įvaizdį, bet tai svarbu dėl studentų ateities. Mokslininkai teigia, kad egzistuoja priežastinis ryšys tarp asmens akademinio apgaulinėjimo universitete ir jo elgsenos darbe (Grym, Liljander, 2016).

Nustatyta, kad priminimas apie akademinio sąžiningumo aktualumą ir svarbą prieš atsiskaitymą auditorijoje, studentai žymiai mažiau apgaulinėja, palyginus su studentais, kuriems tokio žodinio priminimo nebuvo pateikta (Grym, Liljander, 2016).

1.7 Akademinis nesąžiningumas ir saviveiksmingumas

Saviveiksmingumo sąvoka pirmą kartą aptinkama Alberto Banduros 1980' darbuose. Saviveiksmingumą (Bandura, 1993) jis apibrėžia kaip individualų ir subjektyvų individo tikėjimą savo jėgomis, kuris veikia žmogaus mokymąsi ir elgesį. Saviveiksmingumas nemažai grindžiamas socialine kognityvine teorija, kuri teigia, kad žmogaus veiklos rezultatai priklauso nuo asmeninių veiksmų (pvz.: suvokimų, emocijų) sąveikos, elgesio ir aplinkos sąlygų.

Šis konstruktas glaudžiai susijęs su žmogaus motyvacija bei pastangomis veikti, todėl yra svarbus asmens raidai (Zimmerman, Cleary, 2006). Saviveiksmingumo konstruktas taikytinas įvairiose veiklos srityse: akademinėje, darbo, sporto srityje, alkoholio vartojimo ir pan. Jis kyla iš ankstesnės patirties ir sėkmės, kurie daro įtaką veikimo lygiui, pastangoms, atkaklumui ir mąstymo modeliams (Marsden et al., 2005). Pasak Bandura (1993), saviveiksmingumas turėtų būti vertinamas konkrečiai situacijai, tai reiškia, kad aukštas saviveiksmingumas vienoje konkrečioje srityje negarantuoja, kad asmuo turės tokį patį aukštą saviveiksmingumą kitoje srityje. Tokiu būdu netgi labiausiai pasitikintys ir sėkmingi žmonės gali turėti labai ribotus įsitikinimus apie jų gebėjimus atlikti konkrečias užduotis skirtingose jų gyvenimo srityse.

Saviveiksmingumas siejamas su individo pasirenkamu elgesio būdu, atkaklumu, siekiant savo tikslų ir emociniu įsitraukimu į pasirinktą veiklą (Bandura, 1993). Jis siejamas su karjeros apsisprendimu, karjeros planavimu, reakcija į nesėkmes bei sunkumus ir pan. Asmenys, pasižymintys aukštu saviveiksmingumu, tam tikroje srityje yra labiau suinteresuoti atlikti užduotis bei siekti savo tikslų. Saviveiksmingumas teigiamai susijęs su akademiniais rezultatais, studentų adaptacija aukštosiose ugdymo įstaigose bei pasitenkinimu studijomis (Urbanavičiūtė, 2009).

Fiziologinė ir emocinė žmogaus būseną taip pat daro įtaką subjektyviems įsitikinimams apie savo gebėjimus. Jaučiamas nerimas ar išgyvenama baimė, atliekant tam tikras užduotis, gali sąlygoti vengti panašaus pobūdžio užduočių, dėl nemalonių patirties ar būsenos išgyvenimo. O patiriamos sėkmės gali didinti tikėjimą savo gebėjimais (Adeyinka et al., 2011).

Saviveiksmingumas nėra statiškas, jis gali kisti, tai reiškia, kad to paties asmens saviveiksmingumas gali stiprėti arba silpnėti, priklausomai nuo užduoties specifiškumo bei konteksto, aplinkinių žmonių, įsitikinimų, patirties, tikėjimo savo gebėjimais. Tikėjimas savo galimybėmis atlikti užduotį daro didelę įtaką įvairiose žmogaus elgesio srityse, socialinei bei psichologinei individo gerovei, jo motyvacijai ir mokymuisi, gebėjimui pasiekti išsikeltų tikslų. (Roick, Ringeisen, 2017; Zimmerman, Cleary, 2006).

Zimmerman ir Cleary (2006) teigimu, saviveiksmingumas, priklausomai nuo konteksto, skiriasi kelias aspektais: lygiu, generalizavimu ir stiprumu. Lygis – kuomet saviveiksmingumas priklauso asmeniui pateiktos užduoties sudėtingumo. Generalizavimas – remiasi gebėjimų vertinimu įvairiose skirtingose srityse. Tai gali turėti neigiamų aspektų, kuomet menki gebėjimai vienos disciplinos/dalyko kontekste, sudaro prielaidą daryti klaidingas išvadas, jog ir kitose dalykuose laukia nesėkmė, nors tai nebūtinai atspindi realią situaciją. Stiprumas – tai tikėjimas ir užtikrintumas savo gebėjimais tam tikrose užduotyse. Duomenys rodo, jog saviveiksmingumas gali turėti įtakos emociniams, socialiniams, elgesio raidos aspektams bei motyvacijai imtis veiksmų (atkaklumui ir iniciatyvumui siekiant užsibrėžtų tikslų) (Žukauskienė et al. (2011) cit. pgl Urbonavičiūtė, 2009).

Gore (2006) teigimu, įvertinant asmens gebėjimus akademinėse srityse, matuojami ne tik objektyvūs akademiniai pasiekimai (įvertinti pažymiais), bet svarbus ir asmens subjektyvus savo galimybių vertinimas, t. y. akademinio saviveiksmingumo vertinimas. Tokiu būdu įvertinami individo įsitikinimai apie savo gebėjimus sėkmingai atlikti akademinės užduoties pasirinktos specialybės kontekste. Akademinis saviveiksmingumas susijęs su įgūdžiais, su studijomis, pavyzdžiui, gebėjimas vengti trikdžių, pasitikėti lektorais, prašyti pagalbos ir bendradarbiauti su dėstytojais bei studijų draugais, sugebėjimas pristatyti bendraamžių grupėje ir gebėjimas laikyti egzaminus.

Asmenys, pasižymintys aukštu saviveiksmingumu, gali įsivaizduoti savo sėkmę, ir tai turi teigiamos įtakos sėkmingam užduoties atlikimui. O žmonės, matantys save nesėkmingais, negebančiais įvykdyti užduočių, siekti išsikeltų tikslų yra linkę tikėtis nesėkmės, galvoti, kad jiems nepasiseks įgyvendinti savo scenarijų. To pasėkoje jų motyvacija veikti mažėja ir tokiu būdu kenkiama pačių užduočių atlikimo kokybei (Shunk, Meece, 2006).

Siekiant suprasti, kaip studentai priima sprendimą apgaudinėti, svarbus vaidmuo tenka mokymosi motyvacijai. Anderman ir Murdock (2007) atkreipia dėmesį į studentų akademinį užduočių tikslus, kelia klausimus apie studentų gebėjimus tas užduotis atlikti ir pažymi, jog svarbu įvertinti kiek pastangų ir kokia kaina galima tų tikslų pasiekti.

Kai kurie tikslai gali apimti: siekį gauti gerą įvertinimą, išties išmokti ir įsisavinti studijuojamą dalyką, palyginti savo sugebėjimus su kitais, arba tiesiog nepasirodyti „prastai“. Tai

tik keletas pavydžių, tų tikslų yra daug daugiau. Pažymėtina, jog studentus gali motyvuoti kuris nors vienas tikslas, arba keletas jų vienu metu. O tai glaudžiai susiję su akademinio sąžiningumu, ar studentas, siekdamas savo akademinio tikslo, galiausiai rinksis sąžiningą mokymąsi ar pasitelks akademiškai nepateisinamas priemones (Anderman, Murdock, 2007).

Apibendrinę mokslinius tyrimus, pateiktus literatūroje, Murdok ir Anderman (2007) pateikia galimų akademinio nesąžiningumo elgesio motyvų modelį. Šiame modelyje išskiriami trys klausimai, kuriuos studentas įvertina prieš atlikdamas užduotį ar siekdamas tikslo. Pirmasis klausimas – koks tikslas?

Antrasis klausimas – ar galiu tą užduotį (tikslą) pasiekti? Šis klausimas glaudžiai susijęs su studento įsitikinimais apie savo galimybes bei įgūdžius, reikalingus užduoties atlikimui. Pasak Banduros (1993), būtent saviveiksmingumas ir dar greta einantys lūkesčiai. Autoriaus teigimu, studentai, kurie pasirenka apgaulės būdą, neretai pasižymi žemu saviveiksmingumu. Jie netiki, kad gali pilnai ir sėkmingai atlikti užduotį. Tyrimai atskleidžia panašius rezultatus tiek paauglystėje, tiek studentavimo amžiuje. Finn ir Frone (2004) atskleidžia, kad dažnai yra klaidingas įsitikinimas, kad apgaudinėja tie studentai, kurie patiria sunkumų studijuodami. Autoriai teigia, kad neretai ir labai aukštus pasiekimus demonstruojantys studentai renkasi apgaulę, todėl labai svarbu vertinti saviveiksmingumo vietą šiame kontekste. Tyrimai rodo (Anderman, Koenka, 2017), kad trumpalaikių tikslų formulavimas, aiškūs ir išgryninti lūkesčiai, skatina pasitikėjimą ir teigiamai veikia įsitikinimus apie savo gebėjimus, siekiant akademinį tikslų.

Ir galiausiai – kokia pasirinkimo kaina (pasekmė)? Akademinio nesąžiningumo atveju yra tikimybė, kad tiesa paaiškės ir lauks formaliai numatytos pasekmės, o tai pat su savivaizdžiu susiję aspektai, pavyzdžiui kaip kaltės jausmas. Taigi prieš priimant sprendimą pasitelkti nesąžiningo elgesio raiškos priemones, studentas visuomet įvertina šiuos klausimus, kurie yra susiję su akademiniais tikslais, saviveiksmingumu bei suvokiama apgaudinėjimo kaina.

Neretai saviveiksmingumas sugretinamas su suvokiama elgesio kontrole (Ajzen, 1991). Tačiau Conner ir Armitage (1998) buvo pirmieji, kurie saviveiksmingumą atskyrė nuo suvokiamos elgesio kontrolės, nes saviveiksmingumas susijęs su įsitikinimais apie savo gebėjimus. O suvokiama elgesio kontrolė susijusi su įsitikinimais apie patį elgesį. Kiek asmuo pajėgus ar nepajėgus įsitraukti į tam tikrą elgesį, kaip lengva ar sunku tą elgesį kontroliuoti (Ajzen, 1991).

Šiame darbe siekiama įvertinti akademinio nesąžiningumo egzaminų metu ir akademinio nesąžiningumo namų darbų metu sąsajas bendru saviveiksmingumu.

2. AKADEMINIO NESĄŽININGUMO IR SU JUO SUSIJUSIŲ VEIKSNIŲ TYRIMAS

2.1 Tyrimo dalyviai

Tyrimo dalyvavo 233 studentai, iš jų 173 (74,2 proc.) moterys ir 60 (25,8 proc.) vyrų.

Tyrimo dalyvavusių studentų amžiaus vidurkis buvo $23,61 \pm 5,47$ metų, jauniausiam respondentui buvo 18 metų, vyriausiam – 45 metai (1 lentelė).

1 lentelė. Tyrimo dalyvių amžius.

	Min - Max	Vidurkis	SD	Md
Amžius (metais)	18 - 45	23,61	5,47	22,00

Min – mažiausia reikšmė, Max – didžiausia reikšmė, SD – standartinis nuokrypis, Md – mediana

Didesnę dalį 76,4 proc. (n=178) tyrimo dalyvių sudarė bakalauro pakopos studentai, o 23,6 proc. (n=55) – magistro pakopos studentai. 21,8 proc. (n=50) bakalauro pakopos studentų studijavo pirmame kurse, 24,2 proc. (n=43) – antrame kurse, 25,3 proc. (n=45) – trečiame kurse, 20,2 proc. (n=36) – ketvirtame kurse. 30,9 proc. (n=17) magistro pakopos studentų studijavo pirmame kurse, 36,4 (n=20) – antrame kurse, o 32,7 (n=18) – trečiame kurse (2 lentelė).

2 lentelė. Bakalaurų ir magistrų pasiskirstymas pagal kursą.

Kursas	Bakalaurai (n=178)		Magistrai (n=55)	
	Skaičius, n	Procentas, proc.	Skaičius, n	Procentas, proc.
Pirmas	50	28,1	17	30,9
Antras	43	24,2	20	36,4
Trečias	45	25,3	18	32,7
Ketvirtas	36	20,2	-	-
Penktas	1	0,6	-	-
Šeštas	3	1,7	-	-

Studentų paskutinio semestro pažymių vidurkio vidurkis buvo $8,35 \pm 0,95$ balų, žemiausias vidurkis buvo 5,6 balų, aukščiausias – 10 balų (3 lentelė).

3 lentelė. Tyrimo dalyvių paskutinio semestro pažymių vidurkis.

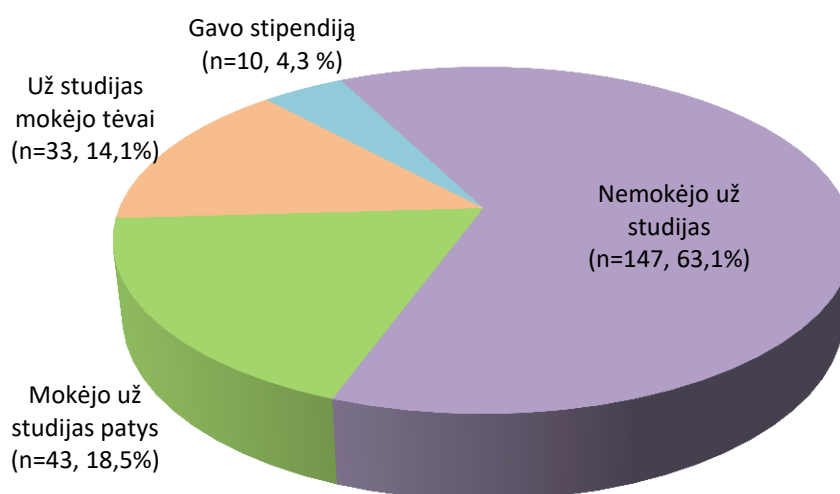
	Min - Max	Vidurkis	SD	Md
Pažymių vidurkis (balais)	5,60 – 10,0	8,35	0,95	8,4

Min – mažiausia reikšmė, Max – didžiausia reikšmė, SD – standartinis nuokrypis, Md – mediana

Pagal akademinį pažangumą (pažymių vidurkį) studentai buvo suskirstyti į 3 grupes: patenkinamai besimokantys (pažymių vidurkis iki 7 balų), gerai besimokantys (pažymių vidurkis daugiau nei 7, mažiau nei 9 balai) ir labai gerai besimokantys (pažymių vidurkis 9 ir daugiau balų). 35 (15,0 proc.) studentai buvo patenkinamai besimokantys, 125 (53,6 proc.) studentai – gerai besimokantys ir 73 (31,3 proc.) studentai – labai gerai besimokantys.

138 (59,2 proc.) respondentai studijuodami dirbo, o 95 (40,8 proc.) – nedirbo. Dirbantys studentai buvo suskirstyti į dvi grupes pagal Lietuvos Respublikos darbo kodekse numatytus darbo etato dydžiu: dirbantys pusę etato (iki 20 valandų per savaitę) ir dirbantys daugiau nei 20 valandų per savaitę (iki pilno etato, kuris apima 40 val. per savaitę). Dirbančių iki 20 valandų per savaitę buvo 57 (41,3 proc.) studentai, o dirbančių daugiau nei 20 valandų per savaitę – 81 (58,7 proc.) studentas.

Maždaug du trečdaliai tyrime dalyvavusių studentų (63,1 proc., $n=147$) už studijas nemokėjo. Likusių studentų buvo prašoma nurodyti pajamų šaltinį studijoms apmokėti (2 paveikslas).

2 pav. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal mokėjimą už studijas.

2.2 Įvertinimo būdai

Demografiniai duomenys. Šiam tyrimui buvo parengti bendri demografiniai klausimai. Tyrimo dalyvių buvo prašoma nurodyti amžių, lytį, studijų pakopą bei kursą ir paskutinio studijų semestro pažymių vidurkį (1 priedas). Taip pat atsakyti į klausimus ar jie studijuodami dirba (ir kiek valandų); koku būdu finansuoja savo studijas (1 priedas, 5 klausimas).

Akademinis nesąžiningumas. Akademiniam nesąžiningumui vertinti buvo naudojama Honor J. Passow, Matthew J. Mayhew, Cynthia J. Finelli, Trevor S. Harding, Donald D. Carpenter (2006) sukurto klausimyno (angl. *Students decisions to cheat by type of assessment Survey*) skalės (1 priedas). Instrumentą iš anglų kalbos vertė darbo autorė, atgalinį vertimą iš anglų kalbos atliko anglų kalbos filologė Ieva Juškaitė. Klausimyną sudarė šios skalės:

- *Akademinis nesąžiningumas egzaminų metu.* Studentų buvo prašoma įvardinti kiek kartų jie buvo įsitraukę į akademinio apgaulinėjimo veikas studijų metu (1 priedas, 1 klausimas, 1-9 teiginiai). Pavyzdžiui “Nusirašinėjau nuo kito studento egzamino/testo metu”, pasirenkant dažnumą: nė karto – 1 balas; 1-2 kartus – 2 balai; tris ir daugiau kartų – 3 balai. Skalę sudarė 9 teiginiai, bendrą akademinio nesąžiningumo egzaminų metu įvertį sudarė visų teiginių įverčių suma, kuri gali būti nuo 9 iki 27. Aukštesnis suminis balas rodo didesnę akademinio nesąžiningumo laipsnį egzaminų metu. Tyrimo autorių pateikiama Cronbacho alfa svyruoja nuo 0,69 iki 0,95. Šio tyrimo Cronbacho alfa 0,76.
- *Akademinis nesąžiningumas savarankiškų namų darbų metu.* Studentų buvo prašoma atsakyti kiek kartų jie buvo įsitraukę į skirtingas akademinio apgaulinėjimo veiklas studijų metu (1 priedas, 1 klausimas, 10-13 teiginiai). Pavyzdžiui, “Pirkau kito studento atliktą rašto darbą, pateikdamas (-a) jį kaip savo”. Nė karto – 1 balas; 1-2 kartus – 2 balai; tris ir daugiau kartų – 3 balai. Skalę sudarė 4 teiginiai, bendrą akademinio nesąžiningumo egzaminų metu įvertį sudarė visų teiginių suma, kuri gali būti nuo 4 iki 12. Kuo aukštesnis suminis balas, tuo didesnis akademinio nesąžiningumo laipsnis atliekant namų darbus. Tyrimo autorių pateikiama Cronbacho alfa svyruoja nuo 0,69 iki 0,95. Šio tyrimo metu Cronbacho alfa 0,681.
- Nuostatos akademinio nesąžiningumo atžvilgiu. Tiriamųjų buvo prašoma įvertinti teiginius Likert'o tipo 5 balų skalėje, kur 1 – visiškai nesutinku, 2 – nesutinku, 3 – neturiu nuomonės, 4 – sutinku, 5 – visiškai sutinku. Išskirtos 3 nuostatų skalės:
  - *Išorinė atsakomybė* – tai nuostata, kad atsakomybė už akademinį nesąžiningumą priskiriama išoriniams veiksniams. Šią skalę sudaro du teiginiai (1 priedas, 2 klausimas, 10, 11 teiginiai). Pvz., “Dėstytojo atsakomybė užkirsti kelią akademiniam

nesąžiningumui”. Šios skalės autorių nurodomas patikimumas $\alpha = 0,80$. Šiame darbe Cronbacho alfa 0,782.

- *Asmeninė atsakomybė* – tai nuostata, kad atsakomybė už akademinį nesąžiningumą yra asmeninė. Šią skalę sudaro trys teiginiai (1 priedas, 2 klausimas, 12-14 teiginiai). Pvz., “Jeigu pamatyčiau, kad kitas studentas nusirašinėja, praneščiau apie tai dėstytojui”. Šios skalės patikimumas $\alpha = 0,69$. Šiame darbe skalės patikimumas $\alpha = 0,788$.
- *Situacinis apgaulinėjimas* – tai nuostata, kad tam tikrose situacijose, kuriose gaunama nauda iš apgaulinėjimo yra didesnė nei galima žala, apgaulinėti yra verta. Šią skalę sudarė keturi teiginiai (1 priedas, 2 klausimas, 15-18 teiginiai). Pvz., “Apgaulinėčiau, siekdamas (-a) išvengti nepatenkinamo įvertinimo. Didesni balai rodo, kad nuostata, jog apgaulinėti galima dėl situacinių veiksnių yra teigiama. Šios skalės autorių pateikiamas patikimumas $\alpha = 0,87$. Šiame darbe $\alpha = 0,853$.
- *Subjektyvi norma* (socialinis spaudimas apgaulinėti ar ne). Šią skalę sudarė du teiginiai, kur tiriamųjų buvo prašoma nurodyti, kiek jie sutinka su pateiktais teiginiais. (1 priedas, 3 klausimas, 2 teiginiai). Pvz., “Daugelis žmonių, kurių nuomonę aš vertinu, manęs nebeberbtų, jeigu sužinotų, kad gavau geresnį įvertinimą, nes nusirašiau”. Teiginiai vertinami 1 – nesutinku, 2 – neturiu nuomonės, 3 – sutinku. Skalės balas gaunamas sudedant abiejų teiginių vertinimus. Šiame darbe skalės patikimumas $\alpha = 0,686$.
- *Suvokiama elgesio kontrolė* (asmens suvokimas kiek jis pajėgus ar nepajėgus sąžiningai pasielgtis akademiname kontekste). Šią skalę sudarė keturi klausimai (1 priedas, 4 klausimas 1-4 klausimai). Studentų buvo prašoma atsakyti į klausimus, kur 1 – visiškai neįtikėtina, 2 – netikėtina, 3 – tikėtina, 4 – labai tikėtina). Šiame darbe skalės patikimumas $\alpha = 0,729$.
- *Moraliniai įsitikinimai neapgaulinėti (akademiname kontekste)*. Šią skalę sudarė 9 teiginiai (1 priedas, 2 klausimas, 1-9 teiginiai). Pvz., “Apgaulinėti neteisinga net jei man grėstų akademinė skola”. Buvo prašoma įvertinti teiginius Likert'o po skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 – visiškai nesutinku, 2 – nesutinku, 3 – neturiu nuomonės, 4 – sutinku, 5 – visiškai sutinku. Gaunamas suminis balas, galimas nuo 9 iki 45. Kuo aukštesnis balas, tuo moraliniai įsitikinimai neapgaulinėti stipresni. Autorių nurodoma skalės Cronbacho alfa 0,95. Šiame darbe Cronbacho alfa 0,912

Saviveiksmingumas. Tyrime buvo naudota saviveiksmingumo skalė (2 priedas), sukurta Ralf Schwarzer ir Matthias Jerusalem (1995) (angl. *Generalized self – efficacy scale*). Ją sudarė 10 teiginių, kuriuos reikėjo įvertinti Likert'o tipo skalėje nuo 1 iki 4, kur 1 – visiškai nesutinku, 2 -

labiau nesutinku, 3 – labiau sutinku, 4 – visiškai sutinku. Bendras įvertis skaičiuojamas susumavus balus, kurie svyruoja nuo 10 iki 40. Kuo aukštesnis bendrasis balas, tuo aukštesnis saviveiksmingumas. Originalios skalės patikimumas (23 šalyse) Cronbacho alfa svyruoja nuo 0,76 iki 0,90. Šiame darbe skalės patikimumas $\alpha = 0,898$. Ši skalė laisvai prieinama internete (išversta į 33 kalbas), įvertinus tai, kad lietuviško vertimo nėra, buvo gautas autorių leidimas vertimui. Instrumentą iš anglų kalbos vertė darbo autorė, atgalinį vertimą iš anglų kalbos atliko anglų kalbos filologė Ieva Juškaitė.

2.3 Tyrimo eiga

Tyrimas buvo atliktas 2019 m. kovo – balandžio mėnesiais. Siekiant sumažinti socialiai pageidaujamų atsakymų pateikimo galimybę bei užtikrinti dalyvių konfidencialumą, tyrimas buvo vykdomas elektroniniu būdu. Potencialiems tyrimo dalyviams buvo išsiųsti kreipimosi laišakai ir internetinė nuoroda į tyrimo paskyrą interneto svetainėje ManoApklausa.lt. Studentų dalyvavimas tyrime buvo savanoriškas bei neatlygintinas.

2.4 Duomenų apdorojimas

Statistinė duomenų analizė atlikta naudojant statistinį duomenų apdorojimo paketą „IBM SPSS Statistics 20“. *Aprašomosios statistikos metodais* apskaičiuotos įvairių kintamųjų skaitinės charakteristikos (vidurkiai, medianos, standartiniai nuokrypiai, minimalios ir maksimalios reikšmės, pasiskirstymo skaičiai (n), procentai). Aprašomoji statistika taikyta tyrimo dalyvių demografinių duomenų (amžiaus, lyties, studijų pakopos, pažangumo, užimtumo ir kt.) apdorojimui.

Dviejų nepriklausomų imčių palyginimui, kai kintamieji matuoti pagal ranginę skalę, taikytas *Mann-Whitney U-testas*. Mann-Whitney U-testas taikytas lyginant vyrų ir moterų, bakalaurų ir magistrų, pirmakursių ir kitų studentų, dirbančių ir nedirbančių, mokančių ir nemokančių už studijas studentų ir kt. akademinio nesąžiningumo egzaminų metu ir atliekant namų darbus palyginimui. Trijų ir daugiau nepriklausomų imčių, matuotų pagal ranginę skalę, palyginimui taikytas *Kruskal-Wallis testas*. Taikytas palyginti skirtingo studijų krūvio, akademinio pažangumo studentų grupių akademinio nesąžiningumo egzaminų metu ir atliekant namų darbus palyginimui. Chi-kvadrato (χ^2) kriterijus taikytas studentų pasiskirstymo pagal apgaudinėjimą ir neapgaudinėjimą egzaminų metu bei atliekant namų darbus palyginimui. Skirtumai tarp lyginamųjų grupių laikyti statistiškai reikšmingi kai $p < 0,05$.

Koreliacijos koeficientas (Spearman) taikytas analizuojant ryšius tarp akademinio nesąžiningumo egzaminų metu bei atliekant namų darbus ir moralinių įsitikinimų, nuostatų, subjektyvios normos, suvokiamos elgesio kontrolės, saviveiksmingumo ir konkurencingumo. Ryšiai laikyti statistiškai reikšmingi, kai $p < 0,05$, labai reikšmingi, kai $p < 0,01$.

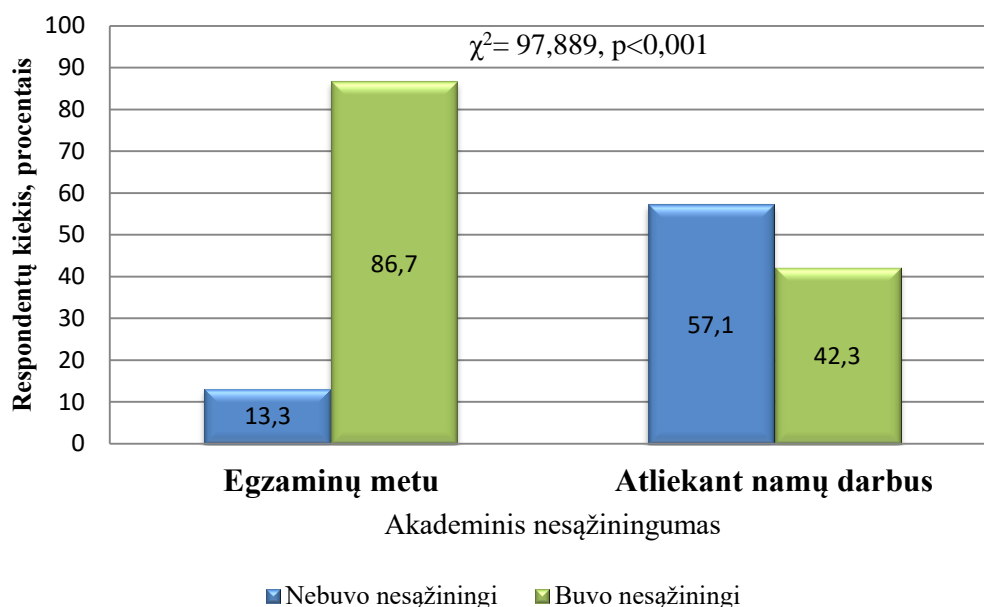
Duomenų apdorojimui pasirinkti neparametriniai kriterijai, nes taikant *Kolmogov-Smirnov kriterijų* palyginus akademinio nesąžiningumo egzaminų metu ir atliekant namų darbus reikšmių skirstinių suderinamumą su normaliuoju nustatyta, kad skirtiniai nėra suderinami su normaliuoju ($p < 0,05$) (4 lentelė, 3 priedas).

Tiesinė regresinė analizė taikyta akademinio nesąžiningumo egzaminų metu ir atliekant namų darbų užduotis prognozavimui. Remiantis determinacijos koeficientu R^2 ir kintamųjų statistiniu reikšmingumu, išskirti geriausiai akademinį nesąžiningumą prognozuojantys kintamieji.

3. TYRIMO REZULTATAI

3.1 Studentų akademinis nesąžiningumas

Įvertinus studentų akademinį nesąžiningumą buvo nustatyta, kad didžioji dalis studentų (86,7 proc., n=202) buvo pasielgę nesąžiningai egzaminų metu ir tik 13,3 proc. (n=31) nė karto nebuvo nesąžiningi egzaminų metu. Įvertinus sąžiningumą atliekant namų darbus buvo nustatyta, kad daugiau nei pusė studentų (57,1 proc., n=133) niekada neapgaujinėjo. Respondentų pasiskirstymas pagal akademinį nesąžiningumą (ar buvo nesąžiningi ar ne) egzaminų metu ir atliekant namų darbus statistiškai reikšmingai skyrėsi ($\chi^2 = 97,889$, $p < 0,001$), t. y. daugiau studentų nors kartą buvo nesąžiningi egzaminų metu, nei atliekant namų darbus (3 paveikslas).

3 pav. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal akademinį nesąžiningumą egzaminų metu ir atliekant namų darbus

3.2 Universitetų studentų akademinio nesąžiningumo palyginimas pagal sociodemografinius veiksnius

Palyginus vyrų ir moterų akademinį nesąžiningumą egzaminų metu ir atliekant namų darbus statistiškai reikšmingų skirtumų tarp grupių nenustatyta ($p > 0,05$), tiek vyrų, tiek moterų akademinis nesąžiningumas egzaminų metu (atitinkamai vyrų ir moterų akademinio nesąžiningumo vidurkiniai rangai – 126,93 ir 113,55) ir atliekant namų darbus (atitinkamai vyrų ir moterų vidurkiniai rangai – 125,88 ir 113,92) buvo panašiai išreikštas (5 lentelė).

5 lentelė. Vyrų ir moterų akademinis nesąžiningumas egzaminų metu ir atliekant namų darbus.

	Akademinis nesąžiningumas (balais)			
	Vyrai (n=60)	Moterys (n=173)	U	p
	Vidurkinis rangas	Vidurkinis rangas		
Egzaminų metu	126,93	113,55	4594,00	0,182
Atliekant namų darbus	125,88	113,92	4657,00	0,186

U – Mann-Whitney kriterijus, p – statistinis reikšmingumas

Įvertinta, ar universitetų studentų amžius susijęs su akademinio nesąžiningumu egzaminų metu ir atliekant namų darbus. Gauta statistiškai reikšminga teigiama koreliacija ($r=0,216$, $p=0,001$) tarp studentų amžiaus ir akademinio nesąžiningumo egzaminų metu: kuo vyresni studentai, tuo labiau išreikštas jų akademinis nesąžiningumas ir atitinkamai, kuo jaunesni studentai, tuo silpniau išreikštas jų akademinis nesąžiningumas egzaminų metu. Nustatyta, kad amžius nesusijęs su akademinio nesąžiningumu atliekant namų darbus: statistiškai reikšmingos koreliacijos nenustatyta ($p>0,05$) (6 lentelė).

6 lentelė. Ryšiai tarp studentų amžiaus ir akademinio nesąžiningumo egzaminų metu ir atliekant namų darbus.

		Akademinis nesąžiningumas	
		Egzaminų metu	Atliekant namų darbus
		Amžius	r
	p	0,001	0,536

r – Spearman koreliacijos koeficientas, p – statistinis reikšmingumas, ** $p<0,01$

Įvertinus bakalauro ir magistro pakopų studentų akademinį nesąžiningumą egzaminų metu ir atliekant namų darbus, nustatyta, kad magistro pakopos studentų akademinis nesąžiningumas atliekant namų darbus buvo statistiškai reikšmingai didesnis ($p<0,05$): magistro pakopos studentai atliekant namų darbus labiau linkę kopijuoti savo ankstesnius darbus, kitų studentų darbus, mokslinius šaltinius nenurodant autorystės ar pirkti kitų parašytus darbus, nei bakalauro pakopos studentai. Egzaminų metu bakalauro ir magistro pakopos studentai buvo panašiai akademiškai nesąžiningi ($p>0,05$) (7 lentelė).

7 lentelė. Bakalauro ir magistro studijų pakopų respondentų akademinis nesąžiningumas egzaminų metu ir atliekant namų darbus.

Akademinis nesąžiningumas (balais)				
	Bakalauro studijų pakopa (n=178)	Magistro studijų pakopa (n=55)		
	Vidurkinis rangas	Vidurkinis rangas	U	p
Egzaminų metu	114,63	124,66	4473,50	0,331
Atliekant namų darbus	112,47	131,65	4089,00	0,039

U – Mann-Whitney kriterijus, p – statistinis reikšmingumas

Palyginus bakalauro pakopos pirmakursių ir kitų kursų studentų akademinį nesąžiningumą egzaminų metu ir atliekant namų darbus, buvo nustatytas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,05$) tarp pirmakursių ir kitų kursų studentų akademinio nesąžiningumo egzaminų metu: pirmakursiai buvo mažiau nesąžiningi egzaminų metu (atitinkamai vidurkiniai rangai 75,76 ir 128,27) (8 lentelė).

8 lentelė. Bakalauro pakopos pirmakursių ir kitų kursų studentų akademinis nesąžiningumas egzaminų metu ir atliekant namų darbus.

Akademinis nesąžiningumas (balais)				
	Bakalauro pakopos pirmakursiai (n=50)	Kitų kursų studentai (n=183)		
	Vidurkinis rangas	Vidurkinis rangas	U	p
Egzaminų metu	75,76	128,27	2513,00	<0,001
Atliekant namų darbus	103,85	120,59	3917,50	0,082

U – Mann-Whitney kriterijus, p – statistinis reikšmingumas

Tyrimo metu gauti rezultatai, kad dirbantys studentai buvo statistiškai reikšmingai ($p < 0,05$) labiau akademiškai nesąžiningi nei nedirbantys studentai tiek egzaminų metu, tiek atliekant namų darbus (9 lentelė).

9 lentelė. Dirbančių ir nedirbančių studentų akademinis nesąžiningumas egzaminų metu ir atliekant namų darbus.

Akademinis nesąžiningumas (balais)				
	Dirbantys (n=138)	Nedirbantys (n=95)		
	Vidurkinis rangas	Vidurkinis rangas	U	p
Egzaminų metu	131,21	96,36	4594,00	<0,001
Atliekant namų darbus	123,97	106,88	5593,50	0,034

U – Mann-Whitney kriterijus, p – statistinis reikšmingumas

Buvo palygintas dirbančių studentų (n=138) akademinis nesąžiningumas pagal tai kiek valandų per savaitę jie dirbo: iki 20 valandų per savaitę ar 20 ir daugiau valandų per savaitę. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp grupių akademinio nesąžiningumo nebuvo nustatyta ($p>0,05$): ir mažiau, ir daugiau valandų per savaitę dirbusieji studentai buvo panašiai akademiškai nesąžiningi egzaminų metu ir atliekant namų darbus (10 lentelė).

10 lentelė. Skirtingą valandų skaičių per savaitę dirbančių studentų akademinis nesąžiningumas egzaminų metu ir atliekant namų darbus.

Akademinis nesąžiningumas (balais)				
	Dirbantys iki 20 val./savaitę (n=57)	Dirbantys 20 ir > val./savaitę (n=81)		
	Vidurkinis rangas	Vidurkinis rangas	U	p
Egzaminų metu	69,96	69,18	2282,50	0,910
Atliekant namų darbus	70,24	68,98	2266,50	0,843

U – Mann-Whitney kriterijus, p – statistinis reikšmingumas

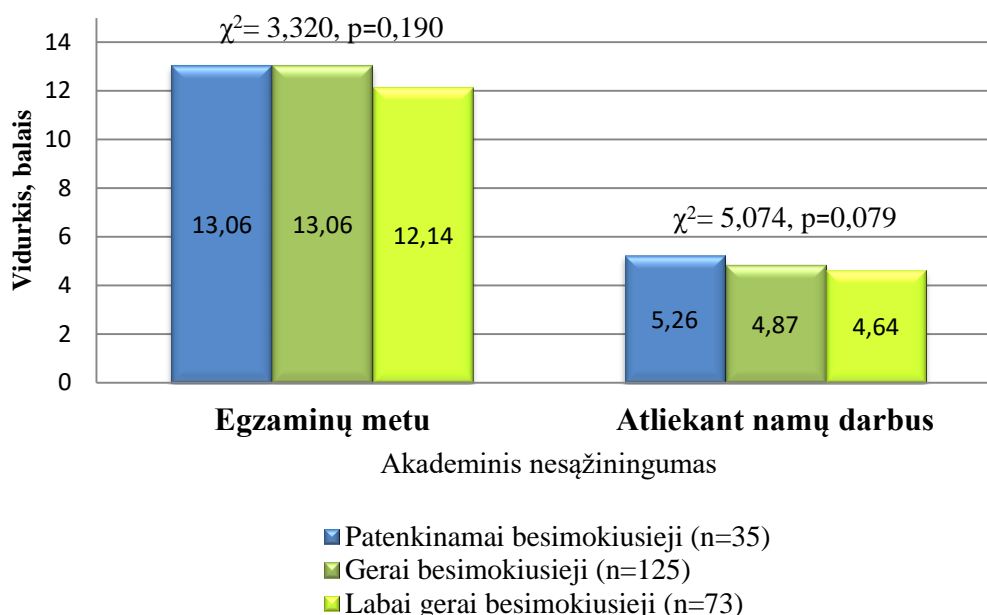
Taip pat buvo palygintas studentų, turinčių ir neturinčių daug atsakomybių namuose, akademinis nesąžiningumas egzaminų metu ir atliekant namų darbų užduotis. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp grupių akademinio nesąžiningumo nebuvo nustatyta ($p>0,05$): ir turintys daug atsakomybių namuose, ir neturintys daug atsakomybių studentai buvo panašiai akademiškai nesąžiningi egzaminų metu ir atliekant namų darbus (11 lentelė).

11 lentelė. Atsakomybių namuose turinčių ir neturinčių studentų akademinis nesąžiningumas egzaminų metu ir atliekant namų darbus.

Akademinis nesąžiningumas (balais)				
	Turintys atsakomybių (n=163)	Neturintys atsakomybių (n=70)	U	p
	Vidurkinis rangas	Vidurkinis rangas		
Egzaminų metu	118,87	112,64	5400,00	0,515
Atliekant namų darbus	120,16	109,64	5189,50	0,222

U – Mann-Whitney kriterijus, p – statistinis reikšmingumas

Tyrimo metu palygintas skirtingai (patenkinamai, gerai ir labai gerai) besimokiusių studentų akademinis nesąžiningumas egzaminų metu ir atliekant namų darbus. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp grupių akademinio nesąžiningumo nebuvo nustatyta ($p > 0,05$): patenkinamai besimokiusių studentų, kurių paskutinio semestro pažymių vidurkis buvo iki 7 balų, gerai besimokiusių studentų (pažymių vidurkis – nuo 7 iki 9 balų) ir labai gerai besimokiusių studentų (pažymių vidurkis – 9 balai ir daugiau) akademinis nesąžiningumas buvo panašus (4 paveikslas).

4 pav. Skirtingai besimokiusių studentų akademinis nesąžiningumas egzaminų metu ir atliekant namų darbus.

Palyginus mokėjusių ir nemokėjusių už studijas studentų akademinį nesąžiningumą egzaminų metu ir atliekant namų darbus, buvo nustatyta, kad akademinis nesąžiningumas atliekant namų darbų užduotis buvo panašus - statistiškai reikšmingų skirtumų nenustatyta ($p > 0,05$), o

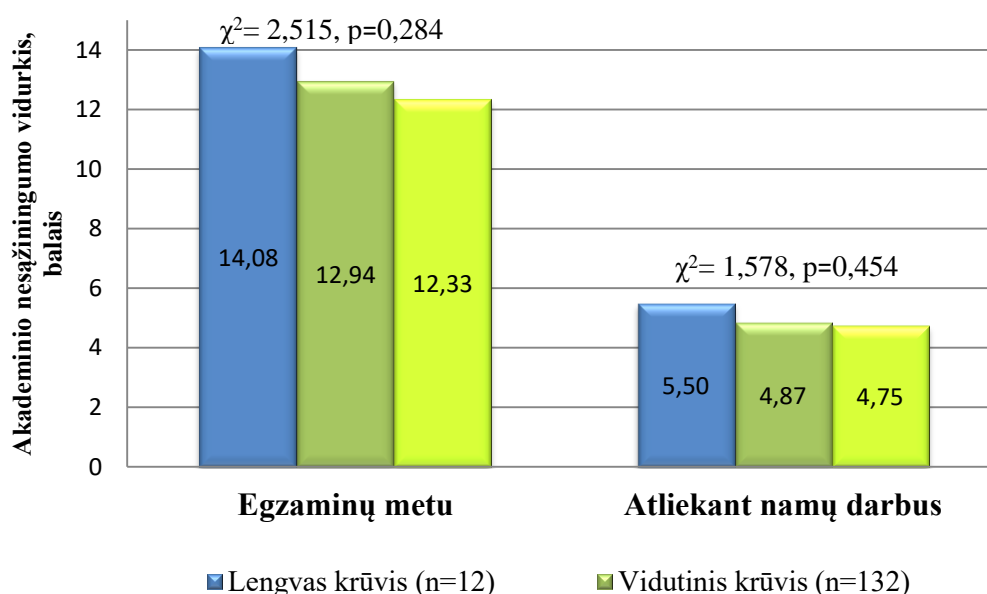
akademiniškas nesąžiningumas egzaminų metu statistiškai reikšmingai skyrėsi ($p < 0,05$): studentai, mokėję už studijas, buvo labiau akademiškai nesąžiningi nei studentai, kurie už studijas nemokėjo (atitinkamai vidurkiniai rangai – 132,19 ir 109,65) (12 lentelė).

12 lentelė. Mokėjusių ir nemokėjusių už studijas studentų akademinis nesąžiningumas egzaminų metu ir atliekant namų darbus.

Akademiniškas nesąžiningumas (balais)				
	Mokantys už studijas (n=76)	Nemokantys už studijas (n=157)	U	p
	Vidurkinis rangas	Vidurkinis rangas		
Egzaminų metu	132,19	109,65	4811,50	0,016
Atliekant namų darbus	127,63	111,85	5158,00	0,061

U – Mann-Whitney kriterijus, p – statistinis reikšmingumas

Tyrimo metu palygintas skirtingai mokymosi krūvį vertinusių studentų akademinis nesąžiningumas egzaminų metu ir atliekant namų darbus. Statistiškai reikšmingų skirtumų tarp grupių akademinio nesąžiningumo nebuvo nustatyta ($p > 0,05$): studentų, nurodžiusių kad mokymosi krūvis įprastinio semestro metu buvo lengvas, tų, kurie nurodė, kad krūvis buvo vidutinis, ir studentų, pažymėjusių, kad krūvis buvo sunkus, akademinis nesąžiningumas buvo panašus (5 paveikslas).

5 pav. Skirtingai mokymosi krūvį vertinusių studentų akademinis nesąžiningumas egzaminų metu ir atliekant namų darbus.

Apibendrinant galima teigti, kad didžioji dalis universitetuose besimokiusių studentų buvo bent kartą pasielgę nesąžiningai egzaminų metu ir tik nedidelė dalis nė karto nebuvo nesąžiningi egzaminų metu. Daugiau nei pusė studentų niekada neapgaudinėjo atlikdami namų darbus. Universitetų studentų vyrų ir moterų akademinis nesąžiningumas egzaminų metu ir atliekant namų darbus statistiškai reikšmingai nesiskyrė. Nustatyta, kad studentų amžius statistiškai reikšmingai teigiamai susijęs su akademinio nesąžiningumu egzaminų metu: kuo vyresni studentai, tuo labiau išreikštas jų akademinis nesąžiningumas ir atitinkamai, kuo jaunesni studentai, tuo silpniau išreikštas jų akademinis nesąžiningumas egzaminų metu. Magistro pakopos studentai atlikdami namų darbus buvo labiau akademiškai nesąžiningi, nei bakalauro pakopos studentai, o bakalauro pakopos pirmakursiai buvo mažiau nesąžiningi egzaminų metu nei kiti universitetų studentai. Tyrimo metu nustatyta, kad dirbantys studentai buvo statistiškai reikšmingai labiau akademiškai nesąžiningi nei nedirbantys studentai tiek egzaminų metu, tiek atliekant namų darbus, tačiau skirtumų tarp mažiau valandų per savaitę dirbančių ir daugiau valandų per savaitę dirbančių studentų akademinio nesąžiningumo nenustatyta. Taip pat nustatyta, kad studentai, mokėję už studijas, buvo labiau akademiškai nesąžiningi egzaminų metu nei studentai, kurie už studijas nemokėjo.

3.3 Studentų akademinio nesąžiningumo sąsajos su nuostatomis akademinio nesąžiningumo atžvilgiu, subjektyvia norma ir suvokiama elgesio kontrole

Buvo įvertintos studentų nuostatos akademinio nesąžiningumo atžvilgiu: nuostata į išorinę atsakomybę, t.y. nuostata, kad už akademinį nesąžiningumą atsakingi dėstytojai, universitetų vadovybės ir kt., nuostata į asmeninę atsakomybę, t.y. nuostata, kad pats studentas yra atsakingas, kad nebūtų nesąžiningumo egzaminų metu ar atliekant kitas užduotis, ir nuostata į situacinį apgaudinėjimą (nuostata, kad tam tikrose situacijose, kuriose gaunama nauda iš apgaudinėjimo yra didesnė nei galima žala, apgaudinėti yra verta). Nustatytos statistiškai reikšmingos ($p < 0,05$) neigiamos koreliacijos tarp nuostatos į išorinę atsakomybę ir akademinio nesąžiningumo egzaminų metu bei atliekant namų darbus: kuo silpnesnė nuostata į išorinę atsakomybę už akademinį nesąžiningumą, tuo stipriau pasireiškia akademinis nesąžiningumas ir atitinkamai kuo stipresnė nuostata į išorinę atsakomybę, tuo studentai mažiau akademiškai nesąžiningi egzaminų metu ir atlikdami namų darbus. Gauti ryšiai nėra stiprūs (atitinkamai $r = -0,175$, $p = 0,007$ ir $r = -0,225$, $p = 0,001$).

Nustatyta statistiškai reikšminga ($p < 0,05$) neigiama koreliacija tarp nuostatos į asmeninę atsakomybę ir akademinio nesąžiningumo egzaminų metu ($r = -0,284$, $p < 0,001$): kuo silpnesnė studentų nuostata į asmeninę atsakomybę už akademinį nesąžiningumą, t.y. kuo silpnesnė nuostata,

kad jie patys turi kontroliuoti nesąžiningumo atvejus, tuo stipriau išreikštas akademinis nesąžiningumas egzaminų metu, ir atitinkamai kuo stipresnė nuostata į asmeninę atsakomybę, tuo silpniau išreikštas studentų akademinis nesąžiningumas egzaminų metu.

Įvertinus akademinio nesąžiningumo egzaminų metu ir atliekant namų darbus bei nuostatos į situacinį apgaudinėjimą sąsajas, buvo nustatytos statistiškai reikšmingos ($p < 0,05$) teigiamos koreliacijos: kuo stipresnė nuostata, kad tam tikrose situacijose, kuriose gaunama nauda iš apgaudinėjimo yra didesnė nei galima žala, apgaudinėti yra verta, tuo didesnis akademinis nesąžiningumas ir atitinkamai kuo silpnesnė nuostata, tuo studentai mažiau akademiškai nesąžiningi egzaminų metu ir atliekant namų darbus. Ryšys tarp nuostatos į situacinį apgaudinėjimą ir akademinio nesąžiningumo egzaminų metu buvo vidutiniškai stiprus ($r = 0,441$, $p < 0,001$), o su akademinio nesąžiningumu atliekant namų darbus – silpnesnis ($r = 0,298$, $p < 0,001$) (13 lentelė).

13 lentelė. Ryšiai tarp nuostatų ir akademinio nesąžiningumo egzaminų metu ir atliekant namų darbus.

		Akademinis nesąžiningumas	
		Egzaminų metu	Atliekant namų darbus
Nuostata į išorinę atsakomybę	r	-0,175**	-0,225**
	p	0,007	0,001
Nuostata į asmeninę atsakomybę	r	-0,284**	-0,083
	p	<0,001	0,209
Nuostata į situacinį apgaudinėjimą	r	0,441**	0,298**
	p	<0,001	<0,001

r – Spearman koreliacijos koeficientas, p – statistinis reikšmingumas, ** $p < 0,01$

Tyrimo metu buvo įvertinta universiteto studentų subjektyvi norma (socialinis spaudimas apgaudinėti ar ne) ir jos ryšiai su akademinio nesąžiningumu egzaminų metu ir atliekant namų darbus. Gauta statistiškai reikšminga silpna neigiama koreliacija ($r = -0,190$, $p = 0,004$) tarp subjektyvios normos ir akademinio nesąžiningumo egzaminų metu, t.y. kuo žemesnė subjektyvi norma (mažesnis socialinis spaudimas neapgaudinėti), tuo labiau išreikštas akademinis nesąžiningumas ir atitinkamai aukštesnė subjektyvi norma (didesnis socialinis spaudimas neapgaudinėti), tuo silpniau išreikštas akademinis nesąžiningumas egzaminų metu (14 lentelė).

14 lentelė. Ryšiai tarp subjektyvios normos ir akademinio nesąžiningumo egzaminų metu ir atliekant namų darbus.

		Akademinis nesąžiningumas	
		Egzaminų metu	Atliekant namų darbus
Subjektyvi norma	r	-0,190**	-0,097
	p	0,004	0,140

r – Spearman koreliacijos koeficientas, p – statistinis reikšmingumas, ** p<0,01

Taip pat buvo įvertinta kaip akademinis nesąžiningumas egzaminų metu ir atliekant namų darbus susijęs su suvokiama elgesio kontrole. Nustatyta, kad suvokiama elgesio kontrolė statistiškai reikšmingai ($p<0,05$) neigiamai susijusi su akademinio nesąžiningumu egzaminų metu ir atliekant namų darbus: kuo silpnesnė suvokiama elgesio kontrolė, tuo stipriau išreikštas akademinis nesąžiningumas ir atitinkamai kuo aukštesnė kontrolė, tuo studentai mažiau akademiškai nesąžiningi egzaminų metu ir atliekant namų darbus. Ryšys tarp suvokiamos elgesio kontrolės ir akademinio nesąžiningumo egzaminų metu buvo vidutiniškai stiprus ($r=-0,419$, $p<0,001$), o su akademinio nesąžiningumu atliekant namų darbus – silpnesnis ($r=-0,222$, $p=0,001$) (15 lentelė).

15 lentelė. Ryšiai tarp suvokiamos elgesio kontrolės ir akademinio nesąžiningumo egzaminų metu ir atliekant namų darbus.

		Akademinis nesąžiningumas	
		Egzaminų metu	Atliekant namų darbus
Suvokiama elgesio kontrolė	r	-0,419**	-0,222**
	p	<0,001	0,001

r – Spearman koreliacijos koeficientas, p – statistinis reikšmingumas, ** p<0,01

3.4 Akademinis nesąžiningumas ir moraliniai įsitikinimai neapgaujami

Tyrimo metu buvo įvertinti universiteto studentų moraliniai įsitikinimai neapgaujami. Išanalizavus ryšius tarp moralinių įsitikinimų ir akademinio nesąžiningumo egzaminų metu ir atliekant namų darbus, nustatyta, kad moraliniai įsitikinimai neapgaujami statistiškai reikšmingai ($p<0,05$) neigiamai susiję su akademinio nesąžiningumu ir egzaminų metu, ir atliekant namų darbus užduotis: kuo silpnesni moraliniai įsitikinimai, tuo dažnesnis akademinis nesąžiningumas ir atitinkamai kuo stipresni moraliniai įsitikinimai, tuo studentai mažiau akademiškai nesąžiningi egzaminų metu ir atliekanti namų darbus. Ryšys tarp moralinių įsitikinimų ir akademinio

nesąžiningumo egzaminų metu buvo vidutiniškai stiprus ($r=-0,418$, $p<0,001$), o su akademinio nesąžiningumu atliekant namų darbus – silpnas ($r=-0,286$, $p<0,001$) (16 lentelė).

16 lentelė. Ryšiai tarp moralinių įsitikinimų neapgaujami ir akademinio nesąžiningumo egzaminų metu ir atliekant namų darbus.

		Akademinis nesąžiningumas	
		Egzaminų metu	Atliekant namų darbus
Moraliniai įsitikinimai	r	-0,418**	-0,286**
neapgaujami	p	<0,001	<0,001

r – Spearman koreliacijos koeficientas, p – statistinis reikšmingumas, ** $p<0,01$

3.5 Akademinio nesąžiningumo sąsajos su studentų saviveiksmingumu

Tyrimo metu buvo įvertintas universiteto studentų saviveiksmingumas (gebėjimai spręsti sudėtingas problemas, netikėtas situacijas, įveikti iššūkius, išlikti ramiais susidūrus su sunkumais, lengvai pasiekti savo tikslų ir pan.) ir jo ryšiai su akademinio nesąžiningumu egzaminų metu ir atliekant namų darbus. Statistiškai reikšmingų ryšių nenustatyta ($p>0,05$), taigi galima teigti, kad šie veiksniai nėra susiję su akademinio nesąžiningumu (17 lentelė).

17 lentelė. Ryšiai tarp saviveiksmingumo ir akademinio nesąžiningumo egzaminų metu ir atliekant namų darbus.

		Akademinis nesąžiningumas	
		Egzaminų metu	Atliekant namų darbus
Saviveiksmingumas	r	0,042	0,052
	p	0,528	0,430

r – Spearman koreliacijos koeficientas, p – statistinis reikšmingumas

3.6 Studentų akademinio nesąžiningumo prognozavimas

Siekiant nustatyti, kurie veiksniai geriausiai prognozuoja akademinį nesąžiningumą egzaminų metu ir atliekant namų darbus, buvo atlikta tiesinė regresinė analizė, kur priklausomi kintamieji buvo akademinis nesąžiningumas egzaminų metu ir akademinis nesąžiningumas atliekant namų darbus, o nepriklausomi kintamieji: nuostatos, moraliniai įsitikinimai, subjektyvi norma, suvokta elgesio kontrolė ir saviveiksmingumas.

Taikant regresinę analizę nustatyta, kad modelis buvo tinkamas prognozuoti akademinį nesąžiningumą egzaminų metu, nes determinacijos koeficientas $R^2=0,271$, t.y. $R^2>0,20$, ANOVA kriterijaus $p<0,05$, VIF <4 , Kuko matas $<1,00$ (18 lentelė).

18 lentelė. Akademinio nesąžiningumo egzaminų metu prognozavimo modelio tinkamumo rodikliai.

Nepriklausomi kintamieji	Priklausomas kintamasis			
	Akademinis nesąžiningumas egzaminų metu			
	R^2	Anova p reikšmė	VIF	Kuko matas
Išorinė atsakomybė	0,271	<0,001	1,122	0,037
Asmeninė atsakomybė			1,136	0,063
Situacinis apgaudinėjimas			1,857	0,041
Subjektyvi norma			1,147	0,043
Elgesio kontrolė			1,158	0,051
Moraliniai įsitikinimai			2,124	0,021
Saviveiksmingumas			1,018	0,025

R^2 – determinacijos koeficientas, p – statistinis reikšmingumas, VIF – dispersijos mažėjimo daugiklis

Atsižvelgiant į standartizuotus β koeficientus buvo nustatyta, kad reikšmingi kintamieji prognozuojant akademinį nesąžiningumą egzaminų metu buvo suvokiama elgesio kontrolė ($\beta=-0,220$, $t=-3,593$, $p<0,001$), nuostata į situacinį apgaudinėjimą ($\beta=0,212$, $t=2,727$, $p=0,007$) ir moraliniai įsitikinimai neapgaudinėti ($\beta=-0,170$, $t=-2,048$, $p=0,042$). Stiprėjant moraliniams įsitikinimams neapgaudinėti ir suvokiamai elgesio kontrolei, mažėja akademinis nesąžiningumas egzaminų metu. Silpnėjant nuostatai į situacinį apgaudinėjimą (nuostatai, kad apgaudinėti verta, kai nauda yra didesnė už galimą žalą), mažėja ir akademinis nesąžiningumas egzaminų metu (19 lentelė).

19 lentelė. Akademinį nesąžiningumą egzaminų metu prognozuojantys veiksniai.

Nepriklausomi kintamieji	Priklausomas kintamasis				
	Akademinis nesąžiningumas egzaminų metu				
	β	B	SE	t	p
Išorinė atsakomybė	-0,033	-0,053	0,098	-0,539	0,590
Asmeninė atsakomybė	-0,074	-0,089	0,072	-1,224	0,222
Situacinis apgaudinėjimas	0,212	0,165	0,060	2,727	0,007
Subjektyvi norma	-0,048	-0,102	0,130	-0,781	0,435
Elgesio kontrolė	-0,220	-0,309	0,086	-3,593	<0,001
Moraliniai įsitikinimai	-0,170	-0,071	0,035	-2,048	0,042
Saviveiksmingumas	0,100	0,068	0,039	1,736	0,084

β – beta koeficientas, B – nestandartizuotas koeficientas, SE – standartinė įverčio paklaida, t – Sjudento kriterijus, p – statistinis reikšmingumas.

Tyrimo metu taip pat nustatyta, kad modelis buvo tinkamas prognozuoti akademinį nesąžiningumą atliekant namų darbus. Nors determinacijos koeficientas $R^2=0,152$, t.y. $R^2<0,20$, tačiau $R^2>0,15$, todėl modelio galima neatmesti (Čekanavičius, Murauskas, 2014). Nustatyta, kad ANOVA kriterijaus $p<0,05$, VIF<4, Kuko matas <1,00 (20 lentelė).

20 lentelė. Akademinio nesąžiningumo atliekant namų darbus prognozavimo modelio tinkamumo rodikliai.

Nepriklausomi kintamieji	Priklausomas kintamasis			
	Akademinis nesąžiningumas atliekant namų darbus			
	R^2	Anova p reikšmė	VIF	Kuko matas
Išorinė atsakomybė	0,152	<0,001	1,122	0,019
Asmeninė atsakomybė			1,136	0,028
Situacinis apgaudinėjimas			1,857	0,020
Subjektyvi norma			1,147	0,015
Elgesio kontrolė			1,158	0,014
Moraliniai įsitikinimai			2,124	0,010
Saviveiksmingumas			1,018	0,007

R^2 – determinacijos koeficientas, p – statistinis reikšmingumas, VIF – dispersijos mažėjimo daugiklis

Atsižvelgiant į standartizuotus β koeficientus buvo nustatyta, kad reikšmingi kintamieji prognozuojant akademinį nesąžiningumą atliekant namų darbus buvo moraliniai įsitikinimai neapgaujami ($\beta=-0,203$, $t=-2,264$, $p=0,025$) ir nuostata į išorinę atsakomybę ($\beta=-0,150$, $t=-2,309$, $p=0,022$). Kuo stipresni moraliniai įsitikinimai neapgaujami ar kuo stipresnė nuostata į išorinę atsakomybę, tuo mažiau išreikštas akademinis nesąžiningumas atliekant namų darbus (21 lentelė).

21 lentelė. Akademinio nesąžiningumo atliekant namų darbus prognozuojantys veiksniai.

Nepriklausomi kintamieji	Priklausomas kintamasis				
	Akademinis nesąžiningumas atliekant namų darbus				
	β	B	SE	t	p
Išorinė atsakomybė	-0,150	-0,104	0,045	-2,309	0,022
Asmeninė atsakomybė	0,129	0,065	0,033	1,965	0,051
Situacinis apgaulinėjimas	0,091	0,030	0,028	1,082	0,280
Subjektyvi norma	0,002	0,002	0,060	0,026	0,979
Elgesio kontrolė	-0,121	-0,072	0,040	-1,833	0,068
Moraliniai įsitikinimai	-0,203	-0,036	0,016	-2,264	0,025
Saviveiksmingumas	0,081	0,024	0,018	1,308	0,192

β – beta koeficientas, B – nestandardizuotas koeficientas, SE – standartinė įverčio paklaida, t – Sjudento kriterijus, p – statistinis reikšmingumas.

Apibendrinant galima teigti, kad moraliniai įsitikinimai neapgaujami reikšmingai prognozavo universitetų studentų akademinį nesąžiningumą (tiek egzaminų metu, tiek atliekant namų užduotis). Kuo stipresni moraliniai įsitikinimai neapgaujami, tuo mažesnis akademinis nesąžiningumas egzaminų metu ir atliekant namų darbus. Akademinį nesąžiningumą egzaminų metu taip pat prognozavo nuostata į situacinį apgaulinėjimą ir suvokiama elgesio kontrolė: kuo labiau išreikšta nuostata į situacinį apgaulinėjimą ar kuo silpnesnė suvokiama elgesio kontrolė, tuo didesnis akademinis nesąžiningumas egzaminų metu. Nuostata į išorinę atsakomybę buvo reikšmingas kintamasis numatant studentų akademinį nesąžiningumą atliekant namų darbus.

4. REZULTATŲ APITARIMAS

Šio tyrimo tikslas – įvertinti sąsajas tarp universiteto studentų akademinio nesąžiningumo nuostatų akademinio sukčiavimo atžvilgiu, subjektyvios normos, suvokiamos elgesio kontrolės, moralinių įsitikinimų neapgaučiamumo ir saviveiksmingumo. Akademinio nesąžiningumo reiškinys neretai tiriamas kaip vientisas konstruktas, tačiau šiame darbe atlikto tyrimo metu gauti rezultatai patvirtina, jog akademinis nesąžiningumas yra susijęs su skirtingomis akademinio nesąžiningumo raiškos formomis. Tai patvirtina, kad akademinio nesąžiningumo reiškinį tikslinga tirti pagal skirtingas akademinio nesąžiningumo raiškos formas: nesąžiningą elgesį egzaminų metu ir atliekant namų darbus (Hensley et al., 2013, LSS, 2017), studentas pasirinkdamas nesąžiningą būdą atlikti namų darbus, nebūtinai apgaudinės egzaminu metu ir atvirkščiai (Danisenko, 2012; Passow et al., 2006).

Šio tyrimo metu nustatyta, kad 86,7 proc. universitetų studentų studijų metu bent kartą apgavo egzaminų metu. Lietuvos studentų sąjungos (2017) atlikto tyrimo metu nustatyta, kad Lietuvoje didžiausias polinkis apgaudinėti akademiniam viešų atsiskaitymų raštu metu, būtų linkę 73,3 proc. studentų. Taip šiame tyrime nustatyta, kad 42,3 proc. bent kartą buvo nesąžiningi atliekant namų darbus. Kai tuo tarpu minimas 2017 metų Lietuvos studentų sąjungos tyrimas atskleidžia, jog atliekant savarankišką darbą sukčiauti būtų linkę 75,3 proc. studentų. Tyrimai fiksuoja, kad polinkis apgaudinėti yra didesnis nei pats akademinio nesąžiningumo paplitimas (LSS, 2017). Nors manoma, kad polinkis sukčiauti akademiniam kontekste dar nereiškia, kad studentai pasirenks akademiškai neetiškus būdus siekti savo tikslų (LSS, 2017). Verta paminėti, kad tokie aukšti akademinio nesąžiningumo paplitimo rodikliai, gauti šio tyrimo metu, galėjo būti nulemti ir dėl metodologinių priežasčių. Šiame tyrime studentų buvo prašoma įvertinti savo akademinį nesąžiningumą visų studijų metu. Paplitimo rodikliai galėtų būti kitokie, prašant įvertinti pavyzdžiui tik su pastarųjų studijų metų laikotarpiu susijusį akademinį ((ne)sąžiningumo) elgesį. Tačiau šis metodologijos klausimas yra aktualus ir kituose akademinio nesąžiningumo tyrimuose, nes nėra bendro sutarimo koku apsibrėžtu studijų laikotarpiu matuojamas akademinis nesąžiningumas (Miller, Shoptaugh, Wooldridge, 2011).

Darbe įvertinus akademinio nesąžiningumo sąsajas su studentų sociodemografiniais rodikliais buvo nustatyta, jog kuo vyresni studentai, tuo labiau išreikštas akademinis nesąžiningumas egzaminų metu. Tyrimo rezultatai parodė, kad tiek bakalauro, tiek magistro studijų studentai yra nesąžiningi atsiskaitymų metu. Išties neramina, jog magistro studijų studentai yra labiau nesąžiningi nei žemesnės pakopos studentai atlikdami namų darbus. Passow ir bendraautorių (2006) tyrimo duomenimis, penkis ir daugiau metų studijuojantys studentai yra labiau linkę apgauti akademiniam kontekste nei jaunesnių kursų studentai. Toks progresuojantis nepageidautinas

elgesys galbūt susijęs su tuo, kad studentai darosi drąsesni arba apgaudinėjimas yra tiesiog socialiai priimtinas. Dar viena galima priežastis, kad tie, kurie apgaudinėjo mokyklos suole, perkelia šią patirtį į studijas (Passow et al., 2006).

Šiame tyrime nustatyta, kad akademinis nesąžiningumas nėra susijęs su studentų lytimi, tai patvirtina ir kitų autorių gauti duomenys (Hendy, Montargot, 2019; Marsden et al., 2005). Tai pat nustatyta, kad dirbantys, už studijas mokėję studentai, buvo labiau nesąžiningi tiek egzaminų metu, tiek atliekant namų darbus, nei tie, kurie už studijas nemokėjo ir studijuodami nedirbo. Tikėtina, kad aktyvus įsitraukimas į darbo rinką, nepriklausomai nuo to, kiek valandų per savaitę studentai dirba, išties gali riboti studento galimybes skirti tiek pat laiko studijoms, kiek galimai skiria nedirbantys studentai. Laiko ir adekvataus pasiruošimo stoka galbūt tam tikrose situacijose turi įtakos sprendimui apgauti, siekiant akademinį tikslą.

Šiame darbe nagrinėjamas akademinio nesąžiningumo reiškinys PET teorijos rėmuose. Tyrimas patvirtina, kad PET išskiriami veiksniai: nuostatos akademinio nesąžiningumo atžvilgiu, subjektyvi norma bei suvokiama elgesio kontrolė yra susijusi su skirtingomis akademinio nesąžiningumo raiškos formomis, kaip pateikiama teorijos autoriaus Ajzen'o ir vėliau patvirtinta kitų autorių tyrimais (Hendy, Montargot, 2019; Harding et al., 2007; Stone et al., 2007).

Tyrimo metu nustatyta, kad kuo silpnesnė nuostata į asmeninę atsakomybę už akademinį nesąžiningumą, tuo stipriau išreikštas akademinis nesąžiningumas egzaminų metu. Šis rezultatas patvirtina ir kitų autorių gautus rezultatus (Passow et al., 2006; Stone et al., 2010), kad studentai, kurie jaučiasi asmeniškai atsakingi už sukčiavimo prevenciją, mažiau linkę apgauti per egzaminų metu.

Nustatyta, kad nuostata, jog atsakomybė už akademinį nesąžiningumą priskiriama išoriniams veiksniams yra neigiamai susijusi su akademinio nesąžiningumu ir egzaminų metu, ir atliekant namų darbus. Vyraujant tokiai nuostatai, kuomet studentai atsakomybę už akademinio sąžiningumo kultūrą perkelia ant institucijų (universitetų ir dėstytojų) pečių, svarbu įvertinti, kaip ši rezultata galima pritaikyti praktikoje. Tyrimais patvirtina (Grym, Liljander, 2016), jog trumpas žodinis priminimas apie etikos standartų svarbą studento gyvenime bei galimas pasekmes išties mažina akademinį nusižengimų skaičių. Studentai turėtų būti įspėti apie teisinius klausimus, kurie gali būti susiję su intelektinės nuosavybės teisių pažeidimu. Galbūt nuolat girdima informacija padėtų studentams būti sąmoningesniems prieš priimant sprendimą apgauti. Ir galbūt tokiu būdu keistųsi ir stiprėtų asmeniniai studentų įsitikinimai bei nuostatos, susijusios su pasirinkimu būti sąžiningu prieš save ir akademinę bendruomenę.

Šiame tyrime akademinį nesąžiningumą egzaminų metu prognozuoja nuostatos, susijusios su situaciniu apgaudinėjimu, kad tam tikrose situacijose, kuriose gaunama nauda iš apgaudinėjimo yra didesnė nei galima žala apgaudinėti yra verta. Kuomet studentui svarbu gauti aukštą įvertinimą,

išlaikyti stipendiją, galbūt net gerą įvaizdį savo aplinkoje, pasirinkimas apgauti gali būti tik nedidelė kaina prieš sąžinę. Neretai konkurenciją provokuojančias sąlygas sukuria aplinka ir patys ugdytojai, o tai verčia studentus varžytis su savo bendramoksliais, siekiant išvengti „nesėkmingo“ studento statuso. Visai tikėtina, kad Lietuvoje studentams trūksta patvirtinimo apie tikėtiną žalą pažeidus universitetų numatytą tvarką, nes neretai pavyksta numatomų pasekmių išvengti. Anot Valutytės ir Daukšienės (2018), Lietuvos aukštosiose universitetinėse įstaigose akademinės etikos pažeidimo tvarkos yra įtvirtintos eilėje vidaus teisės aktų, tačiau studentai dažniausiai supažindinami tik su keletu pagrindinių procedūrinių teisių.

Apibendrinant galima teigti, kad studentų nuostatos, susijusios su akademinium nesąžiningumu svarbios, kuomet studentas sąmoningai priima sprendimą nusirašyti egzamino metu, nuplajiuoti, nusipirkti kito asmens darbą, nenurodant autorystės ar rengiantis padaryti kitą akademinės etikos pažeidimą.

Tyrimo rezultatai rodo, kuo žemesnė subjektyvi norma, t.y. kuo silpnesnis spaudimas neapgaujinėti patiriamas iš artimiausios aplinkos žmonių, tuo labiau išreikštas akademinis nesąžiningumas egzaminų metu ir atitinkamai aukštesnė subjektyvi norma (didesnis socialinis spaudimas neapgaujinėti) susijęs su mažesniu akademinium nesąžiningumu egzaminų metu. Socialinis spaudimas neapgaujinėti (subjektyvi norma) yra susijęs su didesniu akademinium nesąžiningumu (Alleyne, Phillips, 2011; Beck, Ajzen, 1991).

Nustatyta, kad studentų suvokimas, kiek jie pajėgūs ar nepajėgūs įsitraukti į akademinio nesąžiningumo veikas bei turimi įsitikinimai apie tai, kaip lengva ar sunku tą elgesį kontroliuoti, reikšmingai prognozuoja akademinio nesąžiningumo pasireiškimą universitetuose įvairiose raiškos formose. Tai patvirtina ir kiti autoriai (Alleyne, Phillips, 2011; Chudzicka – Czupala, et al., 2016; Harding et al., 2007; Passow et al., 2006; Stone et al., 2010) akademinio nesąžiningumo reiškinių grindę planuoto elgesio teorija.

Tyrimo buvo nustatyta, kad moraliniai įsitikinimai neapgaujinėti taip pat yra susiję su akademinium nesąžiningumu ir reikšmingai prognozuoja universitetų studentų akademinį nesąžiningumą tiek egzaminų metu, tiek atliekant namų užduotis. Kuo stipresni moraliniai įsitikinimai neapgaujinėti, tuo didesnė tikimybė, kad studentai mažiau apgaujinės akademiniam kontekste. Šiuos gautus rezultatus patvirtina ir anksčiau atlikti tyrimai, kuriuose akademinis nesąžiningumas buvo sietinas su moralės įsitikinimais (Chudzicka-Czupala et al., 2016; Grym, Linjard, 2016; Passow et al., 2006). Etiniai klausimai, apimantys moralės normas, švietimo sistemoje itin aktualūs, todėl tai svarbu įvertinti kuo anksčiau, pradedant mokyklos suolu, stiprinant mokinių įsitikinimus neapgaujinėti siekiant akademinį tikslų. Hendy ir Montargot (2019) nurodo, kad svarbu suprasti kas yra sąžiningi studentai, kokiomis moralės normomis ir vertybėmis jie vadovaujasi.

Saviveiksmingumas su akademinio nesąžiningumu šiame tyrime nėra susijęs. Tikėtina, kad sąsajos nebuvo nustatytos, nes tyrimo instrumentas matavo bendrą asmens saviveiksmingumą, o ne akademinį saviveiksmingumą. Nors keletą tyrimų metu (Jurdi, Hage, Chow, 2011; Stone et al., 2010) buvo nustatyta, kad aukštas bendras saviveiksmingumas veikė kaip apsauginis veiksnys, siekiant sumažinti studentų polinkį elgtis nesąžiningai akademiniam kontekste.

IŠVADOS

1. Įvertinus universitetų studentų akademinį nesąžiningumą, nustatyta, kad didžioji dalis (86,7 proc.) universitetų studentų studijų metu bent kartą apgavo egzaminų metu, o 42,3 proc. bent kartą buvo nesąžiningi atlikdami namų darbus. Palyginus universitetų studentų akademinį nesąžiningumą pagal sociodemografines charakteristikas, nustatyta, kad:
  - akademinis nesąžiningumas nėra susijęs su studentų lytimi;
  - kuo studentai vyresni, tuo labiau išreikštas jų akademinis nesąžiningumas egzaminų metu;
  - dirbantys, taip pat už studijas mokantys studentai labiau nesąžiningi tiek egzaminų metu, tiek atlikdami namų darbus;
  - pirmo kurso studentai buvo mažiau nesąžiningi egzaminų metu, kai tuo tarpu magistro pakopos studentai atliekant namų darbus buvo akademiškai nesąžiningesni palyginus su bakalauro pakopoje studijuojančiais studentais.
2. Įvertinus akademinio nesąžiningumo egzaminų metu ir akademinio nesąžiningumo atliekant namų darbus sąsajas su studentų nuostatomis akademinio nesąžiningumo atžvilgiu, nustatyta, kad:
  - Nuostatos dėl atsakomybės už akademinį nesąžiningumą statistiškai reikšmingai neigiamai susijusios tiek su akademinio nesąžiningumu egzaminų metu, tiek ir atliekant namų darbus:
    - i. kuo labiau studentai linkę manyti, kad atsakomybė už akademinį nesąžiningumą tenka išoriniams veiksniams, tuo jie mažiau nesąžiningi tiek egzaminų metu, tiek atlikdami namų darbus;
    - ii. kuo labiau studentai linkę manyti, kad atsakomybė už akademinį nesąžiningumą yra asmeninė, tuo silpniau išreikštas studentų akademinis nesąžiningumas egzaminų metu.
  - Nuostata, kad tam tikrose situacijose apgaudinėti yra verta, kai gaunama nauda iš apgaudinėjimo yra didesnė nei galima žala, teigiamai susijusi su nesąžiningumu egzaminų metu ir su akademinio nesąžiningumu atliekant namų darbus.
3. Kuo stipresnė subjektyvi norma neapgaudinėti, tuo mažiau nesąžiningi studentai egzaminų metu.
4. Suvokiama elgesio kontrolė yra neigiamai susijusi su akademinio nesąžiningumu tiek egzaminų metu, tiek atliekant namų darbus.

5. Kuo stipresni studentų moraliniai įsitikinimai neapgaujami, tuo mažiau jie nesąžiningi tiek egzaminų metu, tiek atlikdami namų darbus.
6. Tarp saviveiksmingumo ir akademinio nesąžiningumo statistiškai reikšmingų sąsajų nenustatyta.
7. Moraliniai įsitikinimai neapgaujami reikšmingai prognozuoja universitetų studentų akademinį nesąžiningumą tiek egzaminų metu, tiek atliekant namų užduotis. Akademinį nesąžiningumą egzaminų metu tai pat prognozuoja ir nuostata, kad tam tikrose situacijose apgaujama yra verta, kai gaunama nauda iš apgaujimo yra didesnė nei galima žala bei suvokiama elgesio kontrolė. Nuostata dėl išorinių veiksnių atsakomybės už akademinį nesąžiningumą buvo reikšmingas kintamasis, numatant studentų akademinį nesąžiningumą atliekant namų darbus.

LITERATŪRA

1. Adeyinka, T., Adedeji T., Olufemi, S. A. (2011). Locus of control, interest in schooling and self-efficacy as predictors of academic achievement among junior secondary school students in Osun State. *New Horizons in Education*, 59(1), 25-37.
2. Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, (50) 2, 179–211.
3. Ajzen, I. (2002). Perceived behavioral control, self-efficacy, locus of control, and the theory of planned behavior. *Journal of Applied Social Psychology*, 32, 1–20
4. Ajzen, I. (2011). The theory of planned behavior: reactions and reflections. *Psychology and health*, 26(9), 1113–1127.
5. Alleyne, P., Phillips, K. (2011). Exploring academic dishonesty among university students in barbados: An extension to the theory of planned behaviour. *Journal of academic ethics*, 9, 323–338.
6. Anderman, E. M., Koenka, A. C. (2017). The relation between academic motivations and cheating. *Theory in practice*, (56), 95-102.
7. Anderman, E. M., Murdock, T. B. (2007). *Psychology of academic cheating*. Boston: Elsevier.
8. Ataie – Ashtiani, B. (2018). World map of scientific misconduct. *Science and engineering Ethics*, 24, 1653-1656.
9. Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational Psychologist*, 28(2), 117-149.
10. Beck L., Ajzen, I. (1991). Predicting dishonest actions using the theory of planned behavior. *Journal of research in personality*, 25(3), 285-301.
11. Bikulčiūtė, R. (2013). *Akademinių nesąžiningumo problema aukštajame moksle: užsienio patirtis sprendimams Lietuvoje*. Internetinė prieiga: <https://vusa.lt>.
12. Bjorklund, M., Wenestam, C. G. (2000). *Academic cheating: frequency, methods, and causes*. Internetinė prieiga: <http://www.leeds.ac.uk>.
13. Bouville, M. (2010). Is cheating wrong? Student's reasoning about academic dishonesty. *Studies in philosophy and education*, 29(1), 67-76.
14. Bražienė, N. (2009). Autorystės pasisavinimo variantai, teisiniai ir moraliniai aspektai. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 4 (25), 216–221.
15. Bulotaitė, L. (2014). *Rizikingas elgesys: samprata, paplitimas, veiksniai*. Monografija. Vilniaus universiteto leidykla. Vilnius.

16. Carpenter, D. C., Harding, T. S., Finelli, C. J., Montgomery, S. M., Passow, H. J. (2006). Engineering student's perceptions of attitudes towards cheating. *Engineering education*, 95(3), 181-194.
17. Chudzicka – Czupala, A., Grabowski, D., Mello, A. L., Kuntz, J., Zaharia, D. V., Hapon, N., Boru D. (2016). Application of the theory of planned behavior in academic cheating research – cross-cultural comparison. *Ethics and behavior*, 26(8), 638-659.
18. Conner, M., Armitage, C. J. (1998). Extending the theory of planned behavior: A review and avenues for further research. *Journal of Applied Social Psychology*, 28(15), 1429–1464.
19. Čekanavičius, V., Murauskas, G. (2014). *Taikomoji regresinė analizė socialiniuose tyrimuose*. Vilniaus universiteto leidykla. Internetinė prieiga: <http://www.statistika.mif.vu.lt>
20. Dagienė, E. (2014). Findings of the survey on prevention of plagiarism in Lithuanian research journals. *Procedia - social and behavioral sciences*, 110, 1283 – 1294.
21. Danisenko, V. (2012). *Akademinis nesąžiningumas – bendros nesąžiningumo kultūros dalis*. Internetinė prieiga: <http://naujienos.vu.lt>.
22. Finn, K. V., Frone, M. R. (2004). Academic performance and cheating: moderating role of school identification and self-efficacy. *Journal of educational research*, (97), 115–122.
23. Friedman, A., Blau, I., Eshet-Alkalai, Y. (2016). Cheating and feeling honest: committing and punishing analog versus digital academic dishonesty behaviors in higher education. *Interdisciplinary journal of e-skills and life-long learning*, 12, 193-205.
24. Gore, P. A. Jr. (2006). Academic self-efficacy as a predictor of college outcomes: two incremental validity studies. *Journal of career assessment*, (14), 92– 115.
25. Grincevičienė, V., Grincevičienė, Š. (2007). Doktorantų požiūris į akademinį nesąžiningumą. *Edukologija*, 15 (2), 10-20.
26. Grym, J., Liljander, V., (2016). To cheat or not to cheat? The effect of a moral reminder on cheating. *Nordic Journal of Business*, 65 (3-4), 18-37.
27. Harding, T. S., Mayhew, M. J., Finelli, C. J., Carpenter, D. D. (2007). The theory of planned behavior as a model of academic dishonesty in engineering and humanities undergraduates. *Ethics and behavior*, (17), 255-279.
28. Hendy, N. T., Montargot N. (2019). Understanding academic dishonesty among business school students in France using the theory of planned behavior. *The international journal of management education*, 17, 85-93.
29. Hensley, L.C., Kirkpatrick, K. M., Burgoon, J. M. (2013). Relation of gender, course enrollment, and grades to distinct forms of academic dishonesty. *Teaching in higher education*, 18(8), 895-907.

30. Hosny, M., Fatima, S. (2014). Attitude of students towards cheating and plagiarism: university case study. *Journal of applied sciences*, 14 (8). 748-757.
31. Jurdi, R., Hage, S. H, Chow H. P. H. (2011). Academic dishonesty in the Canadian classroom: behaviours of a sample of university students. *Canadian journal of higher education*, 41 (3), 1-35.
32. Klimas, T., (2008). *Akademinis sąžiningumas, plagiatas ir teisinės nuorodų sistemos*. Prieiga internetu: <https://ssrn.com>.
33. KTU filosofas N. Čepulis apie akademinį sąžiningumą: norą sukčiauti mažina bendradarbiavimas (2016). Internetinė prieiga: <http://www.filosofija.info>.
34. Leonard, L. N. K., Riemenschneider C. K., Manly T. S. (2017). Ethical behavioral intention in an academic setting: models and predictors. *Journal of academic ethics*, 15, 141-166.
35. Lietuvos studentų sąjunga (2013). *Akademinio sąžiningumo indeksas 2013*. Prieiga internete: <http://lss.lt>.
36. Lietuvos studentų sąjunga (2015a). *Rašto darbų pardavimas ir pirkimas turi būti baudžiamas administracine nuobauda*. Prieiga internete: <http://naujienos.vu.lt>.
37. Lietuvos studentų sąjunga (2015b). *Tyrimas Akademinio sąžiningumo indeksas 2015 m*. Prieiga internete: <http://lss.lt>.
38. Lietuvos studentų sąjunga (2017). *Tyrimas Akademinio sąžiningumo indeksas 2017 m*. Prieiga internete: <http://www.lss.lt>.
39. Linkevičiūtė, A. (2011). *Akademinis sąžiningumas*. Vilnius: Vilniaus universitetas. Internetinė prieiga: <http://lituanistusamburis.lt>.
40. McCabe, D. L., Trevino, L. K. (1993). Academic dishonesty: honor codes and other contextual influences. *Journal of higher education*, 64(5), 522-538
41. Marsden, H., Carroll, M., Neill, J. T. (2005). Who cheats at university? A self-report study of dishonest academic behaviors in a sample of Australian university students. *Australian journal of psychology*, 57 (1), 1-10.
42. Miller, B. L., Agnich, L. E., Posick, C., Gould, L. A. (2015). Cheating around the world: a cross-national analysis of principal reported cheating. *Journal of criminal justice education*, 26 (2), 211-232.
43. Miller, A., Shoptaugh C., Wooldridge, J. (2011) Reasons not to cheat, academic-integrity responsibility, and frequency of cheating. *The journal of experimental education*, 79(2), 169-184.
44. Mrazauskaitė, R. (2016). *Akademinis sąžiningumas – skaidresnės Lietuvos link*. Prieiga internete: <https://www.transparency.lt>.

45. Murdock, T. B., Anderman, E. M. (2006). Motivational perspectives on student cheating: toward an integrated model of academic dishonesty. *Educational psychologist*, 41(3), 129-145.
46. Murdock, T. B., Stephens J. M. (2007). Is cheating wrong? Students' reasoning about academic dishonesty. In Anderman E. M., Murdock T. B. *Psychology of academic cheating*. Boston: Elsevier, 229-251.
47. Noreikaitė, B., Zalitis, A., Simaškaitė, M. (2014). *Pilkoji akademinio sąžiningumo zona: formos ir rekomendacijos*. Lietuvos studentų sąjunga. Internetinė prieiga: <http://www.lss.lt>.
48. Passow, H. J., Mayhew, M. J., Finelli, C. J., Harding, T. S., Carpenter, D. D. (2006). Factors influencing engineering students decisions to cheat by type of assessment. *Research in higher education*, 47(6), 643-486.
49. Poškus, M. S. (2015). Predicting recycling behavior by including moral norms into the theory of planned behavior. *Psichologija*, 52, 22-32.
50. Redding, A. B. (2017). Fighting Back Against Achievement Culture: Cheating as an Act of Rebellion in a High-Pressure Secondary School. *Ethics and behavior*, 27(2), 155–172.
51. Roick, J., Ringeisen, T. (2017). Self-efficacy, test anxiety, and academic success: a longitudinal validation. *International journal of educational research*, (83), 84–93.
52. Schmelkin, L. P., K. Gilbert, K. J. Spencer, H. S. Pincus, R. Silva. (2008). A Multidimensional scaling of college students' perceptions of academic dishonesty. *The Journal of higher education*, 79 (5), 587-607.
53. Schwarzer, R. (2014). Everything you wanted to know about the general self-efficacy scale but were afraid to ask. Internetinė prieiga <http://userpage.fu-berlin.de>.
54. Schwarzer, R., Jerusalem, M. (1995). Generalized self-efficacy scale. Weinman J., Wright S., Johnston M. *Measures in health psychology: a user's portfolio. Causal and control beliefs*, Windsor, UK: Nfer-Nelson. Internetinė prieiga <http://userpage.fu-berlin.de>.
55. Shunk, D. H., Meece, J. L. (2006). Self-efficacy development in adolescence. Pujares F., Greenwich T. U. *Self-Efficacy beliefs of adolescents*: Greenwich, CT: Information Age Publishing.
56. Stone, T. H., Jawahar, I. M., Kisamore, J. L (2010). Predicting academic misconduct intentions and behavior using the theory of planned behavior and personality. *Basic and applied psychology*, 32, 35–45.
57. Tamošiūnas, T. (2015). Akademinis nesąžiningumas: teisinės spragos ar moralės stoka? Internetinė prieiga: <http://mokslolietuva.lt>.

58. Thorkildsen, T. A., Golant, C. J., Richeson, L. D. (2007). Reaping what we sow: cheating as a mechanism of moral engagement. In E. M. Anderman, T. B. Murdock (Eds.), *Psychology of academic cheating* (pp. 171-202). San Diego, CA, US: Elsevier Academic Press.
59. Urbanavičiūtė I. (2009). *Profesinio kelio rinkimosi vidiniai ir išoriniai veiksniai*. Daktaro disertacija: VU. Prieiga internete: <https://epublications.vu.lt>.
60. Valutytė, R., Daukšienė, I. (2018). Studentų procedūrinių teisių užtikrinimo tiriant akademinės etikos pažeidimą teisinės prielaidos. *Jurisprudencija*, 25 (1), 154-171.
61. Weissbourd, R. (2011). The overpressured student. *Educational leadership magazine*, 68(8), 22–27.
62. Zimmerman, B. J., Cleary, T. J. (2006). Adolescents' development of personal Agency. Pajares F., Urdan T. *Self-Efficacy Beliefs of Adolescents*. Greenwich, CT: Information Age Publishing, 45-69.

SANTRAUKA

Inga Kanaporienė. *Universitetų studentų akademinis nesąžiningumas ir su juo susiję veiksniai.* Psichologijos studijų programos magistro baigiamasis darbas. Darbo vadovė doc. dr. Roma Šimulionienė, Klaipėdos universitetas: Klaipėda, 2019 – 57 psl.

Akademinis nesąžiningumas šiandieniniame pasaulyje, neaplenkiant Lietuvos švietimo sistemos, yra itin aktuali problema, turinti pasekmes tiek studentams, tiek mokslinei bendruomenei bei visam sociumui.

Šiame darbe buvo siekiama įvertinti akademinį nesąžiningumą egzaminų metu ir akademinį nesąžiningumą atliekant namų darbus Ajzen'o planuoto elgesio teorijos (PET) kontekste (Ajzen, 1991). Tyrimo metu buvo patvirtinta, kad PET teorijoje išskirti veiksniai: nuostatos, subjektyvi norma ir suvokiama elgesio kontrolė yra susiję su akademinio nesąžiningumo reiškiniu Lietuvos universitetų studentų imtyje (N=233). Kaip papildomi kintamieji išskirti moraliniai įsitikinimai bei saviveiksmingumas. Nustatyta, kad moraliniai įsitikinimai neapgaujinėti reikšmingai prognozuoja universitetų studentų akademinį nesąžiningumą tiek egzaminų metu, tiek atliekant namų užduotis. Stiprėjant moraliniams įsitikinimams neapgaujinėti, mažėja akademinis nesąžiningumas. Kai tuo tarpu saviveiksmingumo sąsajos su akademinio nesąžiningumu nenustatytos.

Pagrindinės sąvokos: akademinis nesąžiningumas, planuoto elgesio teorija (PET), nuostatos, subjektyvi norma, suvokiama elgesio kontrolė, moraliniai įsitikinimai, saviveiksmingumas.

SUMMARY

Inga Kanaporienė. *University Students' Academic Dishonesty and Related Factors.* Master Thesis in Psychology. Supervisor doc. dr. Roma Šimulionienė, Klaipėda University: Klaipėda, 2019 – 57 p.

Academic dishonesty is a world wide spread problem with no exception made for the education system in Lithuania. It's is a particularly sensitive problem which brings a serious consequences for students, the scientific community and also for the whole society.

The aim of this work was to assess academic dishonesty during examinations and academic dishonesty at homework in the context of Ajzen's planned behavior theory (PBT)(Ajzen, 1991). It was confirmed that factors are distinguished in PBT theory: attitudes, the subjective norm, perception of behavioral control are related to the phenomenon of academic dishonesty in the sample of Lithuanian university students (N = 233). Moral beliefs and self-efficacy are distinguished as additional variables. It has been found that the moral beliefs not to cheat significantly predict the academic dishonesty of university students, both during examinations and in home assignments. As moral beliefs are not deceived, academic dishonesty decreases. Meanwhile, the links between self-efficacy and academic dishonesty have not been identified.

Key words: academic dishonesty, planned behavior theory, attitudes, subjective norm, perceived behavior control, moral obligations and self-efficacy.

PRIEDAI

1 Priedas

Demografiniai duomenys

Lytis

- Vyras
- Moteris

Kiek Jums metų? .....

Studijų pakopa, kursas

- Bakalauro, ... kursas
- Magistro, ... kursas

Paskutinio studijų pusmečio pažymių vidurkis .....

1. Įvertinkite žemiau pateiktus teiginius (pasirinkite po vieną atsakymą **kiekvienam** teiginiui)

Kiek kartų studijų metu...			
	0	1-2	3+
1. Nusirašinėju nuo kito studento egzamino/ testo metu	☐	☐	☐
2. Egzamino metu leidau kitam studentui nuo manęs nusirašyti	☐	☐	☐
3. Klausinėju kitų studentų apie egzamino, kurio dar nelaikiau, klausimus	☐	☐	☐
4. Nusirašinėju nuo vadovėlio/užrašų/knygos, kai buvo neleidžiama naudotis papildoma medžiaga	☐	☐	☐
5. Laikiau egzaminą už kitą studentą	☐	☐	☐
6. Kitas studentas laikė egzaminą už mane	☐	☐	☐
7. Pastebėjęs (-usi), kad kitas studentas apgaudinėja egzamino metu, nepranešiau apie tai dėstytojui	☐	☐	☐
8. Naudojau paruoštukes bei kitas technines priemones (telefoną, ausines ir pan.) egzamino/testo metu	☐	☐	☐
9. Laikydamas (-a) testą nuotoliniu būdu, dirbau su kitu žmogumi (arba grupėje), nors testą reikėjo atlikti individualiai	☐	☐	☐
10. Pirkau kito studento atliktą rašto darbą, pateikdamas (-a) jį kaip savo	☐	☐	☐
11. Kopijavau kitų studentų darbus ir pateikiau kaip savo	☐	☐	☐
12. Kopijavau teksto ištraukas namų darbų užduotyse, nenurodydamas (-a) autoriaus	☐	☐	☐
13. Kopijavau ankstesnių semestrų rašto darbų užduotis, pateikdamas (-a) jas kaip naujas	☐	☐	☐

2. **Kiek sutinkate su pateiktais teiginiais?** (pasirinkite po vieną atsakymą **kiekvienam** teiginiui, nuo visiškai nesutinku iki visiškai sutinku)

		Visiškai nesutinku	Nesutinku	Neturiu nuomonės	Sutinku	Visiškai sutinku
1.	Apgaudinėti neteisinga, net jei dėstomo dalyko medžiaga yra pernelyg sudėtinga	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Apgaudinėti neteisinga, net jeigu tai neturi jokio poveikio gaunamam įvertinimui	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Apgaudinėti neteisinga, net jeigu man grėstų akademinė skola	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Apgaudinėti neteisinga, net jeigu dėstytojas skiria per daug medžiagos mokymuisi	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Apgaudinėti neteisinga, net jeigu dėstomo dalyko medžiaga yra nenaudinga	☐	☐	☐	☐	☐
6.	Apgaudinėti neteisinga, net jeigu dėstytojas jus vertina neteisingai	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Apgaudinėti neteisinga, net jeigu dėstytojas netinkamai parengė kursą	☐	☐	☐	☐	☐
8.	Neteisinga apgaudinėti, net jeigu dėstytojui nerūpi ar aš mokiausi	☐	☐	☐	☐	☐
9.	Apgaudinėti yra blogai, nepriklausomai nuo aplinkybių	☐	☐	☐	☐	☐
10.	Dėstytojo atsakomybė yra užkirsti kelią akademiniam apgaudinėjimui	☐	☐	☐	☐	☐
11.	Universiteto, kaip institucijos, atsakomybė yra užkirsti kelią apgaudinėjimui	☐	☐	☐	☐	☐
12.	Jeigu pamatyčiau, kad kitas studentas apgaudinėja, būtinai praneščiau apie tai dėstytojui	☐	☐	☐	☐	☐
13.	Jeigu pamatyčiau, kad kitas studentas apgaudinėja, pasikalbėčiau su juo pačiu	☐	☐	☐	☐	☐
14.	Mano pareiga užkirsti kelią akademiniam apgaudinėjimui	☐	☐	☐	☐	☐
15.	Apgaudinėčiau, siekdamas (-a) išlaikyti finansinę paramą	☐	☐	☐	☐	☐
16.	Apgaudinėčiau tam, kad nenuvilčiau savo šeimos	☐	☐	☐	☐	☐
17.	Apgaudinėčiau, siekdamas (-a) išvengti nepatenkinamo įvertinimo	☐	☐	☐	☐	☐
18.	Apgaudinėčiau egzamino metu, jeigu matyčiau, kad dauguma apgaudinėja	☐	☐	☐	☐	☐

3. **Kiek sutinkate su pateiktais teiginiais** (pasirinkite atsakymus **kiekvienam** iš dviejų teiginių)

		Nesutinku	Neturiu nuomonės	Sutinku
1.	Daugelis žmonių, kurių nuomonę aš vertinu, manęs nebegebtų, jeigu sužinotų, kad gavau geresnį įvertinimą, nes nusirašiau	☐	☐	☐
2.	Šis galimas pagarbos praradimas stabdo nuo nusirašinėjimo per egzaminą	☐	☐	☐

4. **Įvertinkite kiekvieną klausimą** (pasirinkite po vieną atsakymą **kiekvienam** teiginiui, nuo visiškai neįtikėtina iki labai tikėtina)

		Visiškai neįtikėtina	Netikėtina	Tikėtina	Labai tikėtina
1.	Ar Jūsų universiteto studentai ir dėstytojai supranta universiteto vidaus tvarkos taisykles?	☐	☐	☐	☐
2.	Ar dėstytojai palaiko universiteto akademinio sąžiningumo politiką?	☐	☐	☐	☐
3.	Ar universiteto akademinio sąžiningumo politika sulaiko Jus nuo sukčiavimo?	☐	☐	☐	☐
4.	Kiek tikėtina, kad sulauktumėte bausmės dėl akademinio sukčiavimo?	☐	☐	☐	☐

5. **Įvertinkite teiginius**

	Lengvas	Vidutinis	Sunkus
Kaip vertinate mokymosi krūvį įprastinio semestro metu?	☐	☐	☐
		Taip	Ne
Ar manote, kad turite daug atsakomybių namuose?	☐	☐	☐
Ar studijuodami dirbate?	☐	☐	☐
Jeigu dirbate, kiek valandų per savaitę? (Įrašykite)			

6. **Kokiu būdu Jūs mokate už studijas?**

- Moku savarankiškai (atlyginimas, valstybės finansuojama paskola)
- Studijas apmoka tėvai
- Gaunu stipendiją
- Už studijas nemoku
- Kita.....

Įvertinkite teiginius. Nurodykite, kiek Jūs sutinkate ar nesutinkate su kiekvienu iš pateiktų teiginių. Apibraukite skaičių, kuris geriausiai atspindi Jūsų nuomonę apie save.

	Visiškai Nesutinku	Labiau nesutinku	Labiau sutinku	Visiškai sutinku
1. Visada sugebu išspręsti sudėtingas problemas, jeigu pakankamai stengiuosi	1	2	3	4
2. Jeigu susiduriu su iššūkiu, galiu gauti tai, ko noriu.	1	2	3	4
3. Man lengva laikytis ir pasiekti savo tikslų	1	2	3	4
4. Esu įsitikinęs (-usi), kad galėčiau efektyviai spręsti netikėtas situacijas	1	2	3	4
5. Dėl savo išradingumo aš žinau, kaip elgtis nenumatytose situacijose	1	2	3	4
6. Galiu išspręsti daugelį problemų, jei pakankamai stengsiuos	1	2	3	4
7. Susidūręs (-usi) su sunkumais, išlieku ramus (-i), nes galiu pasikliauti savo sugebėjimais	1	2	3	4
8. Kai susiduriu su problemomis, galiu rasti keletą sprendimų	1	2	3	4
9. Paprastai galiu susitvarkyti su visomis situacijomis	1	2	3	4
10. Patekęs (-usi) į bėdą, paprastai galiu sugalvoti sprendimą	1	2	3	4

4 lentelė. Akademinio nesąžiningumo egzaminų metu ir atliekant namų darbus reikšmių skirstinių palyginimas su normaliuoju.

	Vidurkis	SD	Z	p
Akademinis nesąžiningumas egzaminų metu	12,77	3,21	2,262	<0,001
Akademinis nesąžiningumas atliekant namų darbus	4,86	1,37	4,665	<0,001

SD – standartinis nuokrypis, Z – Kolmogorov-Smirnov kriterijus, p – statistinis reikšmingumas